

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Bakalářská práce

Kateřina Rydvalová

Rozdíly v názorech na rodinu mezi osobami v manželství a v nesezdaném soužití

Differences in opinions on the family between married and unmarried persons

Praha 2022

Vedoucí práce: Mgr. Jan Klusáček

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Janu Klusáčkovi za odborné vedení, velmi cenné rady a trpělivost v průběhu zpracování celé mé práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30.4.2022

Kateřina Rydvalová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se více zaměřuje na instituci manželství a nesezdané soužití. Cílem je popsat postojové rozdíly mezi sezdánými a nesezdanými osobami na roli muže a ženy v rodině v roce 2020 a také obecně mezi lety 2013 a 2020. V první části je nejprve vysvětlen pojem rodina a je ukázána situace ohledně současné rodiny. Je tedy zmíněn proces individualizace, druhý demografický přechod a postmaterialismus. Na to navazují změny ve funkcích rodiny a ke konci první kapitoly je ještě ukázána situace ohledně manželství a kohabitací v České republice. Další kapitola je zaměřena na obecnou dělbu rolí v rodině a je nastíněna problematika genderu. Dále je ukázán kontext České republiky od konce druhé světové války z hlediska vlivu na dělbu genderových rolí a postojů na jejich rozdělení. Zde je zmíněna i problematika dvoukariérových partnerství. A poté je ukázán vývoj názorů na rozdělení rolí v rodině od devadesátých let minulého století. Další část už je zaměřena na analýzu a interpretaci dat v rámci sekundární analýzy. V této práci je prováděna rešerše vhodných textů, která je doplněna o data z různých výzkumů a článků. A dále probíhá analýza datového souboru Naše společnost 2013 - prosinec z Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) a Naše společnost 2020 - únor z CVVM. Respondenti byli vybíráni kvótním výběrem a jednalo se o obyvatele České republiky ve věku od patnácti let. Mezi lety 2013 a 2020 došlo k posunu k liberálnějšímu názoru na mužské role. Naopak posun na názory na ženské role nebyl prokázán. Z hlediska pohlaví, věku a typu soužití s pohlavím byl prokázán vztah s názory na ženské role. Avšak tento vztah nebyl prokázán na názory mužských rolí.

Klíčová slova

rodina, manželství, nesezdané soužití, názory na rodinu

Abstract

This bachelor thesis is more focused on the institution of marriage and cohabitation. The aim is to describe the differences in attitudes between married and unmarried people on the role of man and woman in the family in 2020 and also in general between 2013 and 2020. In the first part, the concept of family is first explained and the situation regarding the current family is shown. Thus, the process of individualization, the second demographic transition, and post-materialism are all mentioned. This is followed by changes in family functions. Towards the end of the first chapter, the situation regarding marriage and cohabitation in the Czech Republic is shown. The next chapter focuses on the general division of roles within the family and outlines gender issues. Furthermore, it shows the context of the Czech Republic since the end of World War II in terms of the influence on the division of gender roles and attitudes toward their division. The issue of two-career partnerships is also mentioned here. And then the evolution of views on the division of roles in the family since the 1990s is demonstrated. The next part is already focused on data analysis and interpretation within the secondary analysis. In this bachelor thesis, research on appropriate texts is conducted. It is supplemented by data from various research and articles. And there is an analysis of the dataset Our Company 2013 - December from the Center for Public Opinion Research (CVVM) and Our Company 2020 - February from CVVM. Respondents were selected by quota selection and were residents of the Czech Republic aged 15 and over. Between 2013 and 2020, there was a shift to more liberal views on male roles. Conversely, a shift in views on women's roles has not been proven. A relationship with views on female roles has been demonstrated in terms of gender, age, and type of cohabitation with gender. However, this relationship has not been proven in the views of male roles.

Keywords

family, marriage, cohabitation, opinions

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Rodina	10
2.1. Současná rodina	11
2.1.1. Proces individualizace.....	11
2.1.2. Druhý demografický přechod a postmaterialismus.....	13
2.2. Změny ve funkcích rodiny.....	15
2.3. Manželství	16
2.4. Kohabitace	18
3. Dělbá rolí mužů a žen v rodině	20
3.1. Gender	22
3.2. Kontext České republiky	22
3.2.1. Dvoukariérové rodiny	24
3.3. Vývoj názorů na rozdělení rolí v rodině.....	25
4. Praktická část	30
4.1. Cíl práce a hypotézy	30
4.2. Popis datových souborů.....	31
4.3. Metodologie.....	33
4.4. Srovnání názorů na roli muže a ženy v rodině mezi lety 2013 a 2020.....	37
4.5. Názory mužů a žen na roli muže a ženy v rodině v roce 2020.....	39
4.6. Názory na roli muže a ženy v rodině podle pohlaví a typu soužití v roce 2020.....	42
4.7. Názory na roli muže a ženy v rodině z hlediska věku v roce 2020	45
5. Závěr a diskuse	49
6. Zdroje.....	53

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozložení proměnných typ soužití, pohlaví, typ soužití podle pohlaví a věkové kategorie	32
Tabulka 2: Rozložení proměnných typ soužití, pohlaví, typ soužití podle pohlaví a věkové kategorie	33
Tabulka 3: Faktorová analýza otázek na roli muže a ženy v rodině v roce 2013	35
Tabulka 4: Faktorová analýza otázek na roli muže a ženy v rodině v roce 2020	35

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj postojů na převážně ženské role mezi lety 2013 a 2020	38
Graf 2: Vývoj postojů na převážně mužské role mezi lety 2013 a 2020	39
Graf 3: Závislost pohlaví na názorech na převážně ženské role	41
Graf 4: Závislost pohlaví na názorech na převážně mužské role	42
Graf 5: Závislost typu soužití s pohlavím na názorech na převážně ženské role	44
Graf 6: Závislost typu soužití s pohlavím na názorech na převážně mužské role	45
Graf 7: Závislost věkových kategorií na názorech na převážně ženské role	47
Graf 8: Závislost věkových kategorií na názorech na převážně mužské role	48

1. Úvod

Žijeme ve značně individualizované a globalizované společnosti, kde se nesezdané soužití stává stále běžnější formou soužití. Tato forma soužití je totiž založena na liberálnějších hodnotách a postojích a umožňuje větší seberealizaci, nezávislost a uspokojování individuálních potřeb jedince (Kreidl & Žilinčíková, 2021; Šťastná & Palonciová, 2011). Díky dlouhodobé participaci žen na trhu práce došlo také ke změnám hodnot a genderových rolí v rodině. Současně také roste povědomí veřejnosti o rovnosti pohlaví (Klímová Chaloupková, 2018). A ačkoli nesezdané soužití se těší čím dál větší oblibě a roste jejich počet, hodnoty manželů a nesezdaných partnerů se příliš nesbližují (Kreidl, 2010; Křesťanová, 2020). Osoby v nesezdaném soužití mají často zcela jiné hodnoty než osoby v manželství. Nesezdaní partneři oproti těm sezdaným dlouhodobě zastávají méně tradiční postoje k rodině a mají tedy i méně tradičně rozděleny role v rodině (Kreidl, 2010; Šetinová & Klímová Chaloupková, 2019). U kohabitujících párů je mnohem pravděpodobnější, že si domácí práce dělí rovnoměrně. Mají tedy mnohem vyrovnanější genderové role. Ovšem neplatí to u všech, protože stále nejrozšířenější jsou páry, které zastávají tradiční dělbu rolí v rodině (Klímová Chaloupková, 2018).

Tato bakalářská práce na téma formy partnerského soužití se zabývá rozdíly v názorech na rodinu mezi osobami v manželství a v nesezdaném soužití. Práce je zaměřena na rozdíly a shody v postojích dospělých českých občanů v manželství a v nesezdaném soužití k rolím muže a ženy v rodině. Pro větší aktuálnost je více rozebírán novější datový soubor z roku 2020. Práce je dále doplněna i analýzou obecných změn postojů mezi lety 2013 a 2020. Jedná se o zaznamenání rozdílných, nebo překvapivě stejných, postojů mezi osobami v manželství a v nesezdaném soužití k tomu, kdo má určité činnosti v domácnosti vykonávat. Přesněji jde o to, kdo má nakupovat potraviny, pečovat o děti, dále se vzdělávat, finančně zajišťovat domácnost, vařit, starat se o rodinný rozpočet, usilovat o profesní kariéru a provádět běžné opravy v domácnosti. Cílem je tedy ukázat určité rozdíly a shody mezi názory sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině. A to nejen z hlediska typu soužití, ale i z hlediska pohlaví a věku a obecné srovnání mezi lety 2013 a 2020.

První část práce, která je rozdělena na dvě kapitoly, je teoretickým východiskem pro praktickou část zaměřenou na sekundární analýzu dat. Práce nejprve rozebírá rodinu a ukazuje podobu současné rodiny a změny v jejích funkcích. Dále popisuje proces individualizace a druhý demografický přechod jakožto hlavní hybatele změn v rodině. Přičemž ještě rozebírá nejrozšířenější typy soužití, jako je manželství a kohabitace. Další část už je zaměřena na

samotné role. Takže je nastíněna situace ohledně dělby rolí mužů a žen v rodině a problematika genderu. Dále je rozebrán kontext České republiky týkající se rozdělení a postojů k rozdělení genderových rolí v rodině, kam patří i dvoukariérové rodiny. Následně je ještě popsán vývoj názorů na rozdělení rolí v rodině, kde se vyskytují i hypotézy, které jsou testovány v následující části.

Čtvrtá kapitola této bakalářské práce je věnována samotné sekundární analýze dat z projektu Naše společnost 2013 – prosinec z Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) a Naše společnost 2020 – únor z CVVM. Analýza těchto datových souborů pomáhá zodpovědět výzkumnou otázku, jak se liší názory sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině. Ta je ještě doplněna otázkou, jak se změnily názory sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině mezi lety 2013 a 2020. Nejprve je zopakován cíl výzkumu a hypotézy. Na to navazuje popis datových souborů a metodologie sekundární analýzy. Přičemž je i popsáno, co bylo před samotnou sekundární analýzou potřeba udělat a jaké proměnné vytvořit. Sekundární analýza je provedena pomocí T-testu a analýzy rozptylu neboli ANOVY. Dále už probíhá samotná interpretace provedených testů. Nejprve je analyzována změna obecných postojů sezdaných a nesezdaných dospělých osob na roli muže a ženy v rodině mezi prosincem 2013 a únorem 2020. Další analýzy už jsou zaměřeny na rozbor novějšího datového souboru z roku 2020. Jsou analyzovány názory na roli muže a ženy v rodině z hlediska pohlaví, typu soužití s pohlavím a z hlediska věkových kategorií. Poté následuje závěr a diskuse nad výsledky proběhlé analýzy, kde jsou zmíněny i limity této práce a doporučení pro další výzkum.

2. Rodina

Pojem rodina ani oblast sociologie rodiny nejde díky svému rozsahu do dalších sociologických podoborů a mezi další vědní obory zcela jednoduše vymezit (Hamplová, 2014). Rodina je však důležitým prvkem této bakalářské práce a je potřeba ji nějakým způsobem vymezit. Tato kapitola se pokusí definovat rodinu, nastínit její současnou podobu a změny v jejích funkcích. A protože v rodině došlo k velkým změnám, které měly vliv i na rozdělení rolí v rodině a postoje k nim, pokusím se probíhající změny vysvětlit a zasadit je do kontextu teorií, jako je například proces individualizace a druhý demografický přechod. Tato kapitola se dále zabývá problematikou manželství a nesezdaného soužití. Tyto dva typy soužití je také nutné nastínit, protože tato bakalářská práce rozebírá rozdíly v názorech na rodinu právě z úhlu těchto dvou typů partnerství.

Rodina je klíčovým a nenahraditelným prvkem ve společnosti. Je to její základní stavební kámen a také důležitá formou organizace soukromého života. Rodina je považována za stabilizující prvek sociálního systému. Jakmile nebude fungovat rodina, nebude správně fungovat ani společnost, která tak začne ztrácet na síle (Možný, 2006). „*Rodina je univerzální lidská instituce, je však zároveň i základním kamenem sociální nerovnosti[...]*“ (Možný, 2006, s. 18). Protože každá rodina je jiná, má jiný přístup k výchově a také přenáší jiný kulturní a sociální kapitál, který tak šíří nerovnost z generace na generaci (Možný, 2006).

Zajímavé je, že ačkoliv každý člověk ví, co to rodina je, nelze tento pojem tak jednoduše definovat. Možná i proto, že v průběhu dějin prošel značným vývojem. „*Rodina je přirozená primární malá sociální skupina. Rodina představuje biosociální systém, který neustále hledá a nachází své místo ve společnosti a přitom společností je znovu a znovu ovlivňována a formována.*“ (Dunovský, 1986, s. 9) Obecně by se dala rodina definovat jako „*[f]orma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.*“ (Jandourek, 2001, s. 201) Navíc prvky, které má rodina společné, jsou sociokulturně podmíněny. Členové jedné rodiny spolu bydlí a společně také konzumují a produkují určité statky (Jandourek, 2001). Podle Kramera (1980) je za rodinu považována skupina lidí, jejíž členové mohou být vázáni dědičností, manželskými svazky, adopcí či společným uspořádáním života v určité části jejich života. Mezi blízkými lidmi jsou tak intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby. Může jít tak i o nesezdaný pár či náhradní rodinu (Kramer, 1980).

2.1. Současná rodina

Rodina prošla od druhé poloviny minulého století velkými změnami. Došlo k ústupu od tradiční rodiny k moderní a postmoderní rodině (Možný, 2002). Navíc došlo k výrazným změnám v demografickém chování. Po roce 1989 začalo docházet k destandardizaci životních drah, a tím pádem i k jejich diferenciaci. Už neplatilo, že by zkušenost s manželstvím a rodičovstvím byla univerzální a že by se lidé v nízkém věku uzavírali sňatky a měli děti (Morávková & Kreidl, 2017). Lidé začali vstupovat do manželství ve stále vyšším věku, děti se začalo rodin méně a starším rodičům. Také začalo docházet k poklesu počtu manželství, naopak narůstal počet nesezdaných soužití (Chromková Manea & Rabušic, 2012). Zvýšila se také rozvodovost a zvětšil se podíl svobodných lidí. Díky tomu se změnila i struktura rodiny. Ta se významně zmenšila. Je nyní tvořena například pouze jedním rodičem a dětmi, nebo může být složena z alespoň jednoho rozvedeného partnera, který si z předchozího vztahu přivedl potomka (Nešporová, 2006b).

Při destandardizaci může také dojít k tomu, že „[...]jedinci jsou sice osvobozováni, ale zároveň roste jejich závislost na institucích[...]“ (Morávková & Kreidl, 2017, s. 568) Lidé jsou závislejší na trhu práce, vzdělání i spotřebě. Žijeme v industriálním světě, kde se od jednoho partnera očekává ekonomická závislost a bezplatná práce v domácnosti. Na druhé straně ale působí trh, který nabádá k soutěživosti a individualističnosti. V životních drahách se tak rozvolňují i vazby a vzájemné závislosti jednotlivých statusů (Dudová, 2008; Morávková & Kreidl, 2017). „*To se může projevit například souběžností rolí, které bývaly považovány za neslučitelné.*“ (Morávková & Kreidl, 2017, s. 569) S tímto jevem také dost souvisí pojem individualizace.

Prostupující proces individualizace a rozšiřující se vliv trhu bývají s proměnou rodiny také velmi spojovány (Vysloužilová & Navrátil, 2019). Zvyšuje se životní tempo, nároky na život, čím dál více se medializuje náš život a stále se vyvíjí komunikační technologie. To vše souvisí s proměnami hodnot a nárůstem sociálních deviací (Kraus, 2013). Rodinný život se více demokratizuje a partneři jsou si rovnější (Kraus, 2013). To je také vidět při dělbě prací v rodině. A větší rovnost panuje také ve vztahu mezi rodiči a dětmi (Kraus, 2013).

2.1.1. Proces individualizace

Trend individualizace ve společnosti činí značné změny v postavení jedince ve společnosti a změny v samotné rodině (Vysloužilová & Navrátil, 2019). Mění se podoba rodiny a dochází k uvolňování sociálních rolí a kulturních norem, které jsou spjaté s pohlavím, třídou, lokalitou a náboženstvím (Librová, 2010). Prioritou se stávají individuální potřeby, svoboda

jednotlivců a seberealizace mužů i žen. Jednotlivci mají možnost volby, a proto je jejich život pružnější. Lidé hledají individuální životní styly a své osobní identity (Librová, 2010; Rychtaříková, 2002). Navíc rodina jako celek už není tak podstatná a důležitá jako každý její jednotlivý člen (Nešporová, 2006b). „*Formy uspořádání soukromého života se diverzifikují[...]*“ (Pfeiferová, 2009, s. 94). Díky individualizaci tak dochází k rozšiřování alternativních forem soužití, jako jsou například nesezdaná soužití, a k jejich rostoucí toleranci (Morávková & Kreidl, 2017; Šťastná & Paloncyová, 2011). V důsledku odklonu od tradic už není důležité, jestli partneři uzavřeli formální vztah, tedy manželství, nebo jsou ve vztahu neformálním, jako je nesezdané soužití (Vysloužilová & Navrátil, 2019). Nicméně proces individualizace také znamená „*[...]ztrátu opory, která spočívala v tradičních solidárních vazbách. Zřetelné sociální vztahy byly nahrazeny abstraktní sociální strukturou a nepřehlednými mechanismy.*“ (Librová, 2010, s. 127) Pfeiferová (2009) dodává, že s individualizací je také spojena nestabilita soukromého života.

Jedním z projevů individualizace je účast žen na trhu práce. Pod diktátem trhu práce se ještě od jednotlivců očekává, že budou rozvíjet svou osobnost. Účast žen na pracovním trhu má důsledek na proměnu rolí v rodině. Tradiční genderová dělba rolí se stala neudržitelnou a začala se rozkládat. Navíc se změnily i samotné vztahy mezi partnery (Dudová, 2008; Pfeiferová, 2009; Vysloužilová & Navrátil, 2019). „*Tradiční modely selhávají a dvě odlišná individua musí vyjednávat o novém rozvržení odpovědnosti nikoli na základě zažitých stereotypů, nýbrž na základě konkrétních podmínek, situace obou partnerů na trhu práce a potřeb rodiny i jejich jednotlivých členů.*“ (Pfeiferová, 2009, s. 110)

Proměna rolí v rodině je vidět ve dvou rovinách. Jednou rovinou je samotná dělba rolí mezi partnery v rodině a druhou je sladění rolí v rodině s rolími v pracovním životě (Vysloužilová & Navrátil, 2019). Ženy dostaly možnost plánovat si svůj život nad rámec péče o děti a o domácnost (De Singly, 1999). Dnes však musí skloubit rodinný a pracovní život. A to i přes fakt, že požadavky soukromé a veřejné sféry jsou značně protichůdné. Na ženy je vyvíjen značný tlak. Stále je od nich očekáváno, že se budou starat o domácnost a rodinu a zároveň budou i součástí pracovního trhu (Pfeiferová, 2009). Naštěstí dnes mohou už od raného věku svých ratolestí využívat školku a jesle. Od obou partnerů se tedy očekává, že budou mít placenou práci minimálně na částečný úvazek. I když od mužů je očekáván pracovní poměr na plný úvazek (Bird, 2016). Oba partneři tak mají ekonomickou roli. „*Ženy sice obvykle obětují své kariérní ambice ve prospěch vytváření rodinného zázemí pro muže, avšak s postupující individualizací tak činí s čím dál tím menší ochotou.*“ (Pfeiferová, 2009, s. 94) Oproti tomu muži obvykle své rodinné chování nijak závratně nemění (Pfeiferová, 2009). Nicméně se už od

nich očekává také větší participace do zapojení péče o dítě (De Singly, 1999). Obzvláště ženy čím dál častěji vyžadují od mužů zapojení do péče o děti a domácnost (Pfeiferová, 2009).

Individualizace také přehodnotila samotný pohled jedinců na rodinu a instituci manželství. Roste nestabilita manželství a celkově partnerských vztahů (Pfeiferová, 2009). Pfeiferová (2009) dále říká, že vstup žen na pracovní trh může být chápán i jako snaha o osamostatnění. Ženám totiž stále lepší přístup ke vzdělání umožňuje fungovat bez opory partnera, a získat tak větší nezávislost. Na druhou stranu ale tento přístup způsobuje i jednodušší rozpad partnerského svazku. Z toho se najednou stává začarovaný kruh, protože z obavy z rozvodu nebo rozchodu se ženy snaží posilovat svou pozici na pracovním trhu (Pfeiferová, 2009). „*Snaha o samostatnost se tak ukazuje být nejen důsledkem postupující individualizace společnosti, ale zároveň také jednou ze strategií, již se jedinci vyrovnávají s důsledky této individualizace.*“ (Pfeiferová, 2009, s. 98)

Individualizace je jedním z nejvýraznějších projevů druhého demografického přechodu. Ten je tak vlastně založen na seberozvoji a uspokojování svých potřeb a zájmů, a bývá proto označován za přechod individualistický (Šťastná & Paloncyová, 2011). Přičemž na proměnu rodiny a změnu rodinného chování měl a stále má významný vliv.

2.1.2. Druhý demografický přechod a postmaterialismus

Teorie druhého demografického přechodu od Dirka Van de Kaa je dominantní teorií vysvětlující změnu rodinného chování (Hamplová, 2014). Tato teorie popisuje trendy demografických změn od poloviny 60. let minulého století (Sullerotová, 1998). Jde o změny v kulturní, strukturální a technologické dimenzi sociálního systému (van de Kaa, 1994). V kulturní dimenzi dochází ke změnám hodnot, ve strukturální dimenzi se projevuje modernizace a vývoj vzdělanosti u žen, což souvisí i s vyšší emancipací žen a jejich vyšší ekonomickou nezávislostí (Chaloupková & Šalamounová, 2004; Polesná, 2014). Technologická dimenze ukazuje na šíření masmédií nebo třeba antikoncepce (Polesná, 2014).

Významnou roli u normativní teorie druhé demografické tranzice má „*[...]hodnotová změna, která umožnila, aby se technologické a strukturální změny typické pro moderní společnost mohly projevit.*“ (Hamplová, 2014, s. 13) Mění se životní preference, které se poté odrážejí v samotném chování jedinců (Šťastná & Paloncyová, 2011). Na pozadí druhého demografického přechodu probíhá přesun k individualismu a odklon od sociální kontroly (Lesthaeghe & Surkyn, 1988). Chromková Manea a Rabušic (2012) navíc říkají, že se nově tvarují sexuální normy, genderové role v rodině a rodinné hodnoty.

Došlo také k posunu lidských hodnot k postmaterialismu. Upouští se od důrazu na ekonomický růst a hmotné jistoty (Šťastná & Paloncyová, 2011). „*[...] [D]o popředí se*

přesunuly tzv. hodnoty postmaterialistické, tzn. svobodné rozhodování individua, účast na veřejném životě, kvalita života, životní prostředí. Výsledkem bylo obecně větší uznání svobod, a to včetně rodinného života.“ (Šťastná & Paloncyová, 2011, s. 17). Materialistické hodnoty, jako je potřeba ekonomického a fyzického bezpečí, jsou zajištěny díky bohatství moderních společností a rozvoji sociálního státu, který má na starost základní životní standard (Hamplová, 2014). Lidé si tak mohou „[...]dovolit klást větší důraz na nezávislost, seberealizaci a sebevyjádření, a vyhovuje jim proto nesezdané soužití, které s sebou nese méně závazků než manželství.“ (Hamplová, 2014, s. 14)

S posunem k postmaterialistickým hodnotám souvisí i změna v rolích muže a ženy. Došlo k posunu od tradičního modelu rodiny s tradiční dělbou rolí k rodinnému uspořádání s více všestrannými mužskými a ženskými sociálními rolemi. Rozšířily se genderově rovné postoje. Živiteli rodiny už tak nejsou pouze muži, ale i ženy vstoupily na pracovní trh (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

Dalším významným pozorovaným trendem je pokles porodnosti (Hamplová, 2014). Ovšem oproti prvnímu demografickému přechodu, pro který bylo také typické snižování porodnosti, dochází k poklesu porodnosti až pod hranici reprodukce společnosti (Rychtaříková, 2002). Navíc pro druhý demografický přechod je charakteristické i zvyšování věku při uzavírání manželství (Hamplová, 2014). Oproti tomu u prvního demografického přechodu se věk naopak snižoval (Rychtaříková, 2002). Dalším demografickým trendem tohoto přechodu je rozšíření alternativních rodinných forem a množství nesezdaných soužití, s čím souvisí i větší množství dětí narozených mimo manželství (Hamplová, 2014; Šťastná & Paloncyová, 2011).

Tyto změny v rodině se v České republice objevily až se zpožděním (Kraus, 2013). Nejprve se projevíly v západní Evropě. Ve východní Evropě se objevily až po pádu komunistického režimu (Nešporová, 2006b). V České republice tedy docházelo k výraznému snižování počtu nově uzavřených manželství a zvyšování věku, ve kterém lidé uzavírají svá první manželství, až od přelomu 90. let minulého století (Křest'ánová, 2020). Začal tak narůstat a převažovat trend nesezdaného soužití. Při sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 bylo v České republice podle Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2014) přes 234 tisíc nesezdaných soužití. Oproti roku 1980, kdy kohabitací bylo přes 89 tisíc, tak jejich počet vzrostl o 162 % (ČSÚ, 2014). Výsledky z posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 ještě nejsou zcela zveřejněny, a proto je nelze použít. Pro srovnání, v roce 1989 bylo uzavřeno 81,3 tisíce nových manželství. Oproti tomu v roce 2013 jich bylo uzavřeno historicky nejméně, a to 43,5 tisíce (Křest'ánová, 2020). Po tomto roce začíná počet nových manželství znovu pozvolna přibývat. V roce 2019 bylo podle Křest'ánové (2020) uzavřeno dokonce 54,9 tisíc manželství.

2.2. Změny ve funkcích rodiny

Rodina vždy hrála a stále hraje významnou roli při primární socializaci jedince. Je to vlastně první společenství, se kterým se dítě v životě setkává. Rodina působí jako vzor a norma pro dítě. Je považována za zdroj při přenosu specifických modelů chování (Krebs, 2002). Rodina má tedy hned několik funkcí. Přičemž každá společnost je definuje trochu jinak. Dala by se považovat za sociální prostředí, které zajišťuje svým členům intimitu a sociální podporu (Jandourek, 2001). A dále jako sociální zařízení, které nemění svůj tvar a vnitřní uspořádání a jehož základním účelem je pečovat a chránit (Možný, 2002). Přičemž tak může vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, ve které chrání své členy před nepřehledným veřejným světem (Možný, 2002). Ostatně „*[r]odina je dnes vnímána současně v řádu světa ji obklopujícího jako instituce racionální, pragmatická, funkčně vertikálně hierarchizovaná a kulturně omezující a současně jako zvláštní soukromý svět authenticity, spontaneity, přirozené rovnosti a emocionality.*“ (Možný, 1990, s. 93)

V současné rodině také došlo díky rozpadající se industriální společnosti k některým změnám v jejích základních funkcích (Kraus, 2013). Došlo k vyvlastnění tradičních funkcí rodiny státem a dalšími institucemi. Skrz tyto změny dochází k určité krizi rodiny (Jandourek, 2001). Stát převzal zodpovědnost například za funkci vzdělávací, reprodukční a socializační. Ke vzdělávání dětí jsou využívány školy, kde se uplatňuje i výchovná a socializační funkce. Díky rozvoji v medicíně, zejména vznikem antikoncepce, došlo k omezení funkce reprodukční. Ženy si tak mohou početí plánovat (Možný, 2002). Díky tomu se snížilo množství dětí v rodině a všeobecně se tak snížila porodnost (Křest'ánová, 2020). Toto snížení porodnosti vede k růstu počtu relativně malých rodin. Přičemž s tím souvisí i snížení solidarity mezi jednotlivými členy (Možný, 2002). Nicméně reprodukce stále zůstává základní funkcí rodiny (Jandourek, 2001). Ovšem rodina ztrácí monopol na sex. Díky individualismu si lidé sami vybírají, kdy a s kým chtějí založit rodinu. Navíc se už lidé neberou primárně proto, aby reprodukovali majetek nebo sociální postavení, jako tomu bylo v tradiční rodině. Ale navazují vztahy, které jim přinášejí bezprostřední radost a emoční uspokojení (Možný, 2002). Ostatně emocionální funkce je i v postmoderní rodině stále nezastupitelná (Možný, 2006). Navíc současná rodina opět přebírá více zodpovědnosti při péči o své členy. Za rodiny to dříve přebírali lékaři a nemocnice, ale nyní přibývá účast rodin při péči o nemocné, staré či postižené členy (Kraus, 2013; Možný, 2002). Významně se také proměnila ekonomická a výrobní funkce rodiny. Rodina už nevyrobí, a naopak se stala spotřební jednotkou, která spotřebovává výrobky společnosti. Mění se dokonce i role partnerů. Živitelem rodiny není už pouze muž, ale i žena je součástí trhu práce a může svým příjmem přispívat do rodinné kasy (Možný, 2002). Přičemž vstup žen na pracovní

trh a lepší vzdělávací příležitosti pro ženy vedly ke změnám hodnotových orientací partnerů a měly tedy i významný vliv na změnu rolí mužů a žen v rodině (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

Nicméně změny ve funkcích a podobách rodin neproběhly ve všech rodinách úplně stejně. Některé si zachovaly tradičnější podobu, některé ne. Dnešní rodina může mít hned několik podob. A tak i dnes vedle sebe mohou žít rodiny, které se liší jak svým vnitřním uspořádáním, tak svými charakteristikami. Navíc aniž by to něčemu či někomu vadilo, natož společnosti (Možný, 2006).

2.3. Manželství

Manželství je „[s]ociálně schválený sexuální vztah mezi dvěma osobami.“ (Giddens, 2013, s. 985) Jandourek (2001) popisuje manželství jako právní vztah, kterým se muž a žena zavázali ke společnému životu. Giddens (2013) o manželství dále podotýká, že se obvykle týká osob opačného pohlaví, ale v některých kulturách je možné uzavřít i homosexuální manželství. V západních zemích má manželství podobu monogamie. Jedínek má tak povoleno mít pouze jednu manželku, nebo jednoho manžela. Přičemž být v manželství s více než jedním partnerem nebo partnerkou je nelegální (Giddens, 2013). V západních zemích se také v souvislosti s manželstvím mnohem více toleruje rozvod a uzavírání nového manželství po rozvodu (Jandourek, 2001).

Manželství jakožto typ velmi institucionalizovaného jednání už se dnes moc nepodobá původnímu křesťanskému modelu, kdy rozvod nebyl možný a tento vztah byl trvalý. Manželství bylo nutné pro legitimizaci sexuality, legitimní rodičovství, a dokonce pro samotné společné soužití partnerů v jedné domácnosti (Nešporová, 2006b; Fučík, Chromková Manea, & Rabušic, 2019). Instituce manželství tak prošla velikými změnami. Dnes je dostatečným důvodem pro vstup do manželství, nebo jeho ukončení, romantická láska (Giddens, 2013). To dříve nebylo úplně běžné.

Manželství prochází značnou deinstitucionalizací. Ta se „[...]může týkat jakéhokoliv institucionálně regulovaného jednání[...]“ (Fučík et al., 2019, s. 35). Deinstitucionalizaci můžeme chápat jako proces, kdy se nějakou měrou mění určité aspekty sociálních institucí (Fučík et al., 2019). Podle Lauer a Yodanis (2010) o deinstitucionalizaci jde při vymizení nebo odsunutí určitého vzorce a zapomenutí jeho významu. Nemusí však jít přímo o mizení nějaké instituce, v tomto případě instituce manželství. Je lepší „[...]uvvažovat o rozpojování, nekonzistenci a různorodém vývoji jejich jednotlivých aspektů“ (Fučík, 2016, s. 572). Znakem deinstitucionalizace tak může být snižování počtu nově uzavřených manželství a zvyšování

počtu kohabitací (Cherlin, 2004). Fučík navíc očekával, „že *instituce manželství nebude mizet a oslabovat ve všech aspektech konzistentně*“ (Fučík, 2016, s. 572). Manželství totiž můžeme považovat za žádoucí formu soužití bez toho, aniž bychom odsuzovali lidi, kteří se nikdy nevezmou. Kromě toho může docházet k protichůdnému jevu, kdy dojde ke snižování počtu nově uzavřených manželství, ačkoli nemusí klesat množství lidí, pro které má manželství významnou hodnotu (Fučík, 2016).

Fučík et al. (2019) ukázali, že ačkoli ubývá počet sňatků, většina lidí považuje manželství za ideální typ soužití. V únoru roku 2020 uvedlo 59 % dotázaných, že si nemyslí, že by manželství byla zbytečná instituce (CVVM, 2020). S tím souhlasil i Fučík et al. (2019), kteří uvedli, že v roce 2017 více jak polovina respondentů vybrala manželství jako preferovaný typ soužití. V tom samém roce 20 % mužů a 14 % žen považovalo instituci manželství za zastaralou. Přičemž je zde výrazný vliv věku respondentů. Protože „[...]čím starší jsou respondenti, tím méně považují manželství za zastaralé[...]“ (Fučík et al., 2019, s. 45). To je dáno především zkušeností s životem v komunismu, kdy tito lidé uzavřeli sňatek minimálně jednou (Fučík et al., 2019). Postoje k manželství jsou lépe vidět u svobodných lidí. Více jak polovina svobodných mužů považovala v roce 2008 manželství za zastaralou instituci. Žen se stejným názorem byla více než třetina (Chromková Manea, & Rabušic, 2012). Lidé už tak tuto instituci nepovažují za nutnou k založení rodiny. Tu mohou založit i bez svatby.

Tyto postoje k manželství lze vysvětlit několika způsoby. Jedním je vývoj po roce 1989. Chromková Manea a Rabušic (2012) uvedli, že po tomto roce začal ubývat počet sňatků, protože je lidé odkládali na později a předpokládali, že se jednou vezmou. Zde ovšem ještě nedocházelo k přibývání názorů, že by manželství byla zastaralá instituce. Zřejmě díky doznívání mentálních stereotypů mělo manželství ještě vysokou hodnotu (Chromková Manea & Rabušic, 2012). Na přelomu tisíciletí ale došlo ke zvratu v postojích k manželství. Lidé, kteří sňatek pouze odkládali, se nakonec nevezali vůbec a začali manželství považovat za zastaralou instituci (Chromková Manea & Rabušic, 2012). Stejný názor měli i lidé, kteří se rozvedli. Navíc množství rozvedených lidí v české populaci také začalo přibývat. Postoj, že manželství je zastaralá instituce, tak začal být silnější (Chromková Manea & Rabušic, 2012). Dalším možným vysvětlením je fakt, že mladí lidé si velmi dobře uvědomují své příležitosti k uspořádání svého života. Sňatky tak odkládají, protože v modernizující společnosti není smysluplné, aby lidé vstupovali do manželství v tak nízkém věku, jako tomu bylo v dobách komunismu (Chromková Manea & Rabušic, 2012).

2.4. Kohabitace

Kohabitace neboli nesezdané soužití jsou velmi rozšířenou alternativou formou partnerského života. Zejména v západních zemích se tento typ partnerství čím dál více rozšiřuje (Giddens, 2013). Jde o společné dlouhodobější soužití dvou lidí, kteří spolu žijí v sexuálním vztahu a ve společné domácnosti (Giddens, 2013; Šťastná & Paloncyová, 2011). Přičemž tento typ soužití může mít různé podoby. Může se jednat o formu předmanželského soužití, plnohodnotnou náhradu za manželství nebo vztah po rozpadu manželství (Giddens, 2013; Šťastná & Paloncyová, 2011).

S kohabitacemi se pojí snaha maximalizace uspokojování individuálních potřeb, možnost seberealizace a především důraz na nezávislost (Šťastná & Paloncyová, 2011). Nesezdané soužití nesou prvky jak institucionalizace, tak i deinstitutionalizace. Kohabitace nahrazují manželství a nemají stanovené role a normy tak jako v manželství. Mezi partnery není například jasně určena vyživovací povinnost. Nicméně i tak mohou nesezdaná soužití fungovat, protože nijak nebrání výchově a péči o dítě (Fučík et al., 2019).

Kreidl a Žilinčíková (2021) ještě dodali, že vzrůstající množství nesezdaných soužití, které vyplývá z druhého demografického přechodu, je založeno na liberálnějších postojích a hodnotách, které se týkají rodinného života. Navíc samotná zkušenost s nesezdaným soužitím může sloužit jako katalyzátor hodnotové změny a přispívat k posunu k méně tradičním individuálním postojům. Osoby žijící v nesezdaném soužití tak mají méně tradiční názory na rodinu než osoby v manželství (Kreidl, 2010). Lidé žijící v kohabitacích by tak mohli mít i jiné názory na rozdělení rolí v rodině než sezdaní lidé. Nesezdaná soužití a síla liberálních hodnot se tedy v průběhu druhé demografické transformace vzájemně posilují. Přičemž významnou roli v tomto procesu hrají zejména dlouhotrvající nesezdaná soužití (Kreidl & Žilinčíková, 2021).

Kohabitace se těší čím dál větší oblibě. Nejenže roste jejich počet, ale také tolerance k tomuto typu soužití (CVVM, 2020; Křestřanová, 2020). Obzvláště k dlouhodobému typu nesezdaného soužití. Více jak polovina dotázaných měla kladný postoj k lidem, kteří spolu žijí, ale neplánují sňatek (CVVM, 2020). Mnoho starších rozvedených lidí také raději volí variantu nesezdaného soužití než variantu dalšího manželství (Giddens, 2013). K tomu Český statistický úřad (2014) dodává, že při sčítání lidu, domů a bytů v roce 1991 žili v nesezdaném soužití převážně rozvedení lidé, kteří byli středního věku. Oproti tomu sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 ukazuje, že v nesezdaném soužití žila hlavně mladá skupina populace (ČSÚ, 2014). Forma kohabitace jakožto forma prvního partnerství se nejvíce rozšířila mezi vysokoškolsky vzdělanými lidmi v období po skončení studia. Navíc předmanželské nesezdané soužití je

vhodnou formou soužití pro vzájemnou socializaci partnerů a přizpůsobení se ještě před svatbou (Šťastná & Paloncyová, 2011).

3. Dělbba rolí mužů a žen v rodině

Třetí kapitola této bakalářské práce je zaměřena na samotnou dělbou genderových rolí v rodině. Jelikož výzkumná otázka se zabývá tím, jak se liší názory sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině. A to v roce 2020 z hlediska pohlaví, typu soužití a věku a také v obecném srovnání let 2013 a 2020. Je proto nutné snažit se vysvětlit a nastínit situaci ohledně problematiky rolí. Tato kapitola se nejprve snaží obecně popsat situaci rolí v rodině. Jaké činnosti spadají do domácích činností a jak se v rodině dělí. Tato část také zmiňuje dvojitý standard domácích prací. Dále se kapitola snaží částečně vymezit těžko vysvětlitelnou problematiku genderu. V této části jsou zmíněny pojmy, jako je maskulinita, feminita či genderová socializace. Další část rozebírá kontext České republiky, který měl na rozdělení rolí značný vliv. Přičemž je kontext rozebírán od konce druhé světové války až po současnost. V této části jsou ještě zmíněny dvoukariérové rodiny. Je nastíněno, čím se odlišují a jakou mají dělbou rolí. A poslední část této kapitoly tvoří základní vývoj postojů na rozdělení rolí v rodině. V této části se vychází z dat od 90. let minulého století až po rok 2013. Názory jsou často analyzovány podle genderu, věku, nebo také vzdělání. Krom toho jsou v této části uvedeny i hypotézy pro následující praktickou část.

Role mezi muži a ženami se dělí odpradávná snad v každé kultuře. V tradiční rodině byl muž hlavním živitelem rodiny a žena se starala o domácnost a děti (Možný, 2002). Každý tak vykonával určité domácí práce. Podle obecného smýšlení rozdělení domácích prací závisí na odlišných schopnostech a dovednostech mužů a žen. Proto je dělbba činností zcela přirozená. Širší pojetí domácích prací znamená neplacené činnosti vykonávané v rodině (Maříková & Vohlídalová, 2007). Taková činnost „[...]produkuje výrobky a služby pro potřeby jejich členů a slouží k zajištění provozu domácnosti“ (Maříková & Vohlídalová, 2007, s. 23). Mezi takové činnosti patří třeba péče o děti, vaření, praní, nakupování, organizace rodinného rozpočtu či emocionální podpora ostatních členů rodiny (Chaloupková, 2005). Oproti tomu užší pojetí činnosti rozděluje na vyloženě ženské a vyloženě mužské. Činnosti, které bývají označovány jako ženské, jsou nejčastěji „[...]vykonávány v rámci domácnosti, neodkladné a časově náročné[...]“ (Maříková & Vohlídalová, 2007, s. 23). Nicméně to, že nějaké práce jsou označeny jako ženské, neznamena, že muži na nich neparticipují. Muži nejčastěji pomáhají třeba s vařením, mytím nádobí, nakupováním nebo vysáváním (Maříková & Čermáková, 2000). Ovšem Maříková a Čermáková (2000) dále dodávají, že participace mužů na pracích v domácnosti klesá.

Maříková a Čermáková (2000) ukazují, že rozdělení rolí může souviset i se zaměstnáním partnerů. Pokud má muž mnohem náročnější povolání než žena, pak žena přebírá veškerou starost o domácnost zcela automaticky. Pokud ale mají partneři podobně náročné zaměstnání, často většinu prací dělá také žena sama a muže tím nijak neobtěžuje. Většinu domácích činností tak obvykle zastává žena. A to bez ohledu na typ soužití, ve kterém žije (Klímová Chaloupková, 2018). Nicméně může dojít i ke shodnému zapojení partnerů do domácích prací. K tomu ale dochází spíše jen výjimečně. Například když žena odjede na služební cestu, nebo když je dlouhodobě nemocná. V takových případech je muž ochoten a schopen nahradit partnerku v domácích pracích (Maříková & Čermáková, 2000). Klímová Chaloupková (2018) uvedla, že v České republice tak převládá semitradiční rozdělení rolí v domácnosti. Většinu prací tedy vykonává žena, ale muž jí pomáhá. Toto rozdělení platí jak u manželských párů, tak i u nesezdaných párů. Dalo by se ovšem říci, že páry s tradičnější dělbou rolí jsou páry sezdané a nesezdaní partneři mají více rovnocenné zapojení do domácích prací (Klímová Chaloupková, 2018).

S vyloženě mužskými a vyloženě ženskými činnostmi také souvisí pojem dvojí standard domácích prací. Maříková a Vohlídalová (2007) uvedly, že tento standard mívají ženy obvykle vyšší. To znamená, že si mohou myslet, že pouze ony dokáží určitou práci vykonat nejlépe. Pokud by tedy muž vykonal nějakou stejnou činnost, nikdy by ji neudělal tak kvalitně. Ženy si to spojují s určitou zodpovědností za výkon dané činnosti. Pokud nějakou činnost za ně převezme muž, můžou si to některé ženy brát jako vlastní neschopnost zvládnout určitou práci (Maříková & Vohlídalová, 2007). „*Výkon domácích prací, péče o domácnost i rodinu má zásadní význam pro stabilitu ega a osobní identitu části žen, zatímco úspěch v práci pro mnohé z nich až takový význam stále ještě nemá.*“ (Maříková & Vohlídalová, 2007, s. 26)

Ačkoli dělba nemusí být u všech rodin zcela totožná, muži mají vždy větší moc než ženy (Giddens, 2013). Ženy vždy byly vnímány jako hlavní pečovatelky o rodinu a domácnost a muži jako hlavní živitelé rodiny, kteří zajišťují rodině živobytí. Oakley (2000) dodává, že takováto přirozená dělba práce bývá odvozována od mateřství. Díky převládající dělbě práce mezi pohlavími zaujali muži i ženy nerovné postavení v rámci moci, prestiže a bohatství (Giddens, 2013). Nicméně genderové role prošly v moderních společnostech významnou změnou. Významný vliv na proměny rolí měl obrovský vstup žen na pracovní trh a rozšířené příležitosti žen na poli vzdělání. Za hybatele těchto změn je považován hlavně individualismus a přesun k postmaterialistickým hodnotám (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

3.1. Gender

Pojem gender se kvůli složitosti jeho překladu do češtiny vůbec nepřekládá (Čermáková, 2018). V češtině tedy rozlišujeme pojem pohlaví a gender. Přičemž toto rozlišení je zcela zásadní. S pohlavím se každý jedinec už narodí, je to fyziologicky determinované (Giddens, 2013). Navíc je univerzální kategorií, která se nemění (Čermáková, 2018). Oproti tomu gender se u jedince vyvíjí od narození. Jde o psychologické, sociální a kulturní rozdíly mezi muži a ženami (Giddens, 2013). „[...] *[G]ender je sociálně vytvořený koncept, který připisuje mužům a ženám odlišné sociální role a identity.*“ (Giddens, 2013, s. 565) Přičemž tyto role a identity se liší v jednotlivých společnostech i v průběhu historie. Gender tak není neměnný (Čermáková, 2018).

Koncept genderu se také vztahuje k pojetí maskulinity a feminity. Tyto pojmy odpovídají biologickým pojmům mužský a ženský (Oakley, 2000). Maskulinita je tedy „*[ch]arakteristická forma chování očekávaná v dané kultuře od mužů.*“ (Jandourek, 2001, s. 151) A feminita je opakem maskulinity. Jedná se o typické chování očekávané od žen (Jandourek, 2001). Gender se skládá z určitého poměru maskulinity a feminity. U ženy převládá feminita a u muže naopak maskulinita (Oakley, 2000). Může se ovšem stát, že u ženy převládá maskulinita. Taková žena se cítí být spíše mužem než ženou. V dnešní době není nic neobvyklého, že se objevují lidé, kteří mají pocit, že se narodili ve špatném těle.

S pojmem genderu také úzce souvisí genderová socializace. Neboli tvorba genderových charakteristik u jedinců v průběhu socializace (Giddens, 2013). Genderu se učíme skrze sociální aktéry, jako jsou škola, rodina či média. Malé děti se učí genderu nevědomě skrze rodiče. Ti totiž jinak přistupují k chlapcům a jinak k dívkám (Giddens, 2013). Přičemž skrze genderové stereotypy a kontakty s různými aktéry si pak děti osvojují chování, jednání, normy a vlastnosti typické pro jejich pohlaví (Jandourek, 2001). Takto se ovlivňují i názory na plnění očekávaných genderových rolí (Giddens, 2013; Maříková & Čermáková, 2000). Genderové role jsou „*[s]ociální role přisuzované pohlavím a označované za mužské a ženské.*“ (Giddens, 2013, s. 980) Takto přisuzovány jsou i role muže a ženy v rodině. Jakmile si tedy dítě osvojí nějaký gender, očekává se, že se tak ve společnosti bude také chovat (Giddens, 2013; Maříková & Čermáková, 2000).

3.2. Kontext České republiky

V České republice se díky dlouhodobému účasti žen na trhu práce prosadil model dvoupříjmové rodiny. Tento model je v některých rodinách nutný, v jiných rodinách jde však o preferovaný typ (Höhne, Kuchařová, Svobodová, Šťastná, & Žáčková, 2010). Už vlastně

v dobách socialismu byl založen model emancipace žen, kdy musely být také zaměstnány. Ačkoli ženy získaly i ekonomickou roli v rodině, nezměnila se dělba prací v rodině mezi partnery. Stále přetrvává tradiční rozdělení rolí, kdy muži mají finančně zajistit rodinu a ženy se mají starat o děti a domácnost. A tak ženy stále vykonávají převážnou část domácích prací. Dostávají se tím pod tlak, protože musí zvládat pracovat na plný úvazek a do toho se starat o rodinu a domácnost (Hašková, 2005; Chaloupková, 2004; Chaloupková, 2005; Klímová Chaloupková, 2018). Hašková (2005) uvádí, že v mezinárodním srovnání z let 1994 a 2002 Češi patřili do skupiny států, které zastávaly nejkonzervativnější postoje vůči rozdělení genderových rolí v rodině. Saxonberg (2013) to odůvodňuje tím, že významný podíl na tradičním rozdělení rolí v rodině má také rodinná politika. Zejména dlouhá rodičovská dovolená a nízká podpora sdílení péče o děti oběma rodiči.

Hašková (2005) uvedla několik faktorů, které měly vliv na konzervativní postoje k rozdělení genderových rolí v rodině. Po druhé světové válce došlo k masivnímu vstupu žen na pracovní trh. Tento jev byl zaštitěn emancipačním programem, který měl zajistit rovnost mužů a žen. Navíc ekonomický rozvoj po válce byl velmi důležitý. Aby tak ženy mohly pracovat, došlo k rozsáhlé výstavbě školek a jeslí (Hašková, 2007). V České republice byla mezi lety 1970 a 1980 zaváděna propopulační opatření, která brala rodiče primárně jako ženu. Až druhotně byl rodičem muž. Muži tedy byli bráni jen jako pomocníci s péčí o děti. Ostatně ani z hlediska práva si nebyli muži s ženami v péči o děti rovni. Navíc se začala prodlužovat doba mateřské dovolené (Hašková, 2005; Hašková, 2007). Ženy tedy stále byly hlavně pečovatelkami, ale zároveň už byly i spoluživitelkami rodiny. U mužů se role nijak nezměnily, zůstávali hlavními živiteli. Emancipační program tak opravdovou rovnost mužů a žen nepřinesl (Hašková, 2007).

Po roce 1989 došlo ke zvýšení nároků na produktivitu pracovních sil. Což mělo vliv i na sladování rodinného a pracovního života (Chaloupková, 2004). Došlo ale také na změny ve formulaci určitých termínů. Ty se staly genderově neutrální. V roce 1990 se mateřský příspěvek změnil na rodičovský (Hašková, 2007). Ten mohl být nově čerpán až 4 roky. Jeho výše se nicméně snížila. V této době se ale také snižoval počet zařízení pro děti předškolního věku a zároveň se snižovala i porodnost. Do školek se tak nedostalo každé dítě a spousta žen se musela delší dobu starat o děti doma (Hašková, 2005; Hašková, 2007). Což mohlo být způsobeno tím, že rodinná politika dala velký důraz na přenesení péče o děti zpět do rodin. Ovšem bez podpory genderové rovnosti. Byla tak podporována genderově nevyvážená dělba rolí v rodině (Sirovátka & Bartáková, 2008). Hašková (2005) dále uvádí, že došlo k nárůstu genderově konzervativní rétoriky, která byla pozorovatelná na mediální a politické scéně.

V České republice tak byly medializovány třeba první signály rostoucí nezaměstnanosti „[...] v souvislosti s odkazy na zrušení tzv. „povinnosti pracovat“ [...] a s odkazy k nově získané možnosti „svobodné volby“[...]“ (Hašková, 2005, s. 24). Tu měly využívat ženy k dobrovolnému a přirozenému návratu k rodinným povinnostem. Přičemž hlavním medializovaným problémem byla nezaměstnanost mužů. Oproti tomu rychleji rostoucí nezaměstnanost žen, která měla díky delší době čerpání rodičovského příspěvku i delší trvání, nebyla vnímána jako tak velký problém (Hašková, 2005). Chyběly flexibilní formy práce, které by ženy mohly využít. Proto se pro ně ustálil model přerušené kariéry z důvodu rodičovské dovolené (Hašková, 2007). Na přelomu tisíciletí došlo k celkově liberálnějšímu sociálně-politickému a mediálnímu vývoji (Hašková, 2005). Rodičovský příspěvek se také stal více flexibilní a umožňuje ženám čerpat ho kratší dobu (Höhne, 2017).

Od roku 2001 však mohou odejít na rodičovskou dovolenou také muži. Nicméně této možnosti moc nevyužívají. Na rodičovskou dovolenou stále mnohem více odchází ženy (Nešporová, 2006a). Jak uvádí Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV, 2021), ihned v roce 2001 využilo rodičovskou dovolenou z celkového počtu osob na rodičovské dovolené jen necelé 1 % mužů. Počet mužů na rodičovské dovolené se tak pohyboval kolem 2 tisíc. Největší nárůst jejich počtu byl po roce 2004, kdy se zrušilo omezení výdělečné činnosti při pobírání rodičovského příspěvku. V roce 2008 bylo na rodičovské dovolené dokonce 6,2 tisíce mužů (Höhne, 2017; MPSV, 2021). Což je také nejvíce za celou dobu, kdy mohou muži pobírat rodičovský příspěvek. Podíl mužů na celkovém počtu osob pobírající rodičovský příspěvek neustále pomalu roste (Höhne, 2017). Do roku 2020 se tak mírně zvýšil na necelá 2 %. Tedy na 5,7 tisíce mužů (MPSV, 2021). To může být dáno tím, že žena nemá tak vysoký plat jako muž. Nešporová (2006a) uvedla, že muži byli ochotni využívat rodičovskou dovolenou hlavně v případech, kdy měla žena vyšší plat, nebo nechtěla přijít o klienty při podnikání. V takovém případě pak přebírají i zodpovědnost za určité domácí práce.

3.2.1. Dvukariérové rodiny

Model dvukariérové rodiny se začíná objevovat od 60. let minulého století. Kvalifikovanou práci už nemá pouze muž, ale i žena (Maříková & Čermáková, 2000). Podle Maříkové a Čermákové (2000) se dvukariérová rodina od rodin s jedním, nebo žádným členem orientovaným na kariéru liší hned v několika bodech. Má vyšší příjmy, vyšší sociální postavení, jiné pojetí chápání hodnoty rodiny a práce a s tím spojenou i větší toleranci k různým podobám soužití. Má ovšem i jiné uspořádání, jinou náplň volného času a jinou organizaci a dělbu domácích prací a rolí v rodině. Díky častější preferenci práce před rodinou mají oba partneři delší pracovní týden, a tak i méně volného času oproti ostatním mužům a ženám. Proto se třeba

ženy orientované na kariéru nevěnují některým domácím činnostem tak často jako ženy, které se na kariéru neorientují (Maříková & Čermáková, 2000).

I v tomto modelu však podle Maříkové a Čermákové (2000) přetrvávají jisté genderové nerovnosti, které jsou ovšem méně časté než v ostatních typech rodin. Muži jsou častěji orientováni na práci a začínají budovat kariéru mnohem dříve než ženy. Naopak ženy mají stále hlavní zodpovědnost za chod domácnosti a péči o děti. Na rodinu se ženy nejvíce orientují v době, kdy mají malé děti. S rostoucím věkem dítěte se tato orientace snižuje, a naopak se ženy začínají více a více orientovat na svou kariéru (Maříková & Čermáková, 2000). Muži mají častěji názor, že role v rodině jsou zastupitelné, ačkoli v realitě to příliš poznat není. Sice s domácími pracemi pomáhají více než muži v jiných typech rodin, ale rozdělení rolí v rodině jistě není rovnocenné (Maříková & Čermáková, 2000).

Ve dvoukariérových rodinách by se tedy muži měli starat o domácnost stejně jako ženy, ale není tomu tak. Sice mají méně povinností v soukromé sféře než ženy, ale nezvládají tak dobře skloubit práci a rodinu jako jejich ženy (Maříková & Čermáková, 2000). Maříková a Čermáková (2000) to vysvětlují tím, že takovéto ženy mají na muže větší nároky než ženy z jiných typů rodin. Ženy z dvoukariérových rodin se poté mohou stylizovat do role ženy, která je za jakýchkoli okolností schopná vše zvládnout bez problémů. Skloubení práce a rodiny je nejvíce potřeba v momentě, kdy jsou děti malé a jsou závislé na rodičích. Žena však může pracovat třeba jen na poloviční úvazek a s hlídáním jí může pomoci jiný člen rodiny, jako je třeba prarodič, nebo chůva. Žena tak může dál vykonávat roli perfektní ženy. Maříková a Čermáková (2000) nabízejí ještě jedno vysvětlení. A to to, že ženy zaměřené na kariéru problém se skloubením rodiny a práce mít ani nemusí. Sice jsou pracovně vytíženější než ženy, které se na kariéru neorientují, ale jsou si vědomy toho, že péči o rodinu musí také zvládnout, protože se to od nich jako od žen očekává. Stále jsou tak silně orientovány na rodinu, proto dokážou zaujmout velmi racionální postoj k dělbě rolí v rodině, aby rodina dokázala fungovat bez konfliktu a nerozpadnout se (Maříková & Čermáková, 2000).

Dvoukariérové rodiny tak nemají jednotně dané rozdělení rolí. Vyskytují se u nich rozdělení rolí od tradičního až po moderní uspořádání. I tak se v tomto typu rodiny nejvíce prosazuje rovnocenné rozdělení rolí v rodině. A tak se oba partneři relativně shodně podílejí na zajištění fungování rodiny a zabezpečení chodu domácnosti (Maříková & Čermáková, 2000).

3.3. Vývoj názorů na rozdělení rolí v rodině

Postoje k rozdělení rolí v rodině nejsou v České republice mezi muži a ženami příliš konzistentní. Tak, jak se vyvíjí společnost, by se měly vyvíjet i názory a postoje. Nicméně

Kuchařová (2019) uvedla, že ve výzkumech, které byly zaměřeny na postoje k genderovým rolím v rodině, nedošlo v průběhu více jak deseti let k radikálnímu vývoji. Ačkoli se tedy ustálil model dvoupříjmové rodiny, tudíž oba partneři mají placené zaměstnání, převládaly v české populaci názory na tradiční rozdělení genderových rolí v rodině (Hašková, 2004; Hašková, 2005). Žena by tedy měla mít hlavní zodpovědnost za péči o děti a domácnost a muž by měl finančně zajistit rodinu (Hašková, 2005).

Maříková a Čermáková (2000) využily a propojily výsledky z několika výzkumů provedených v 90. letech minulého století. Uvedly, že názor, že žena by se měla starat o domácnost a děti a muž by měl vydělávat peníze, zastávala značná část mužů i žen. Na druhou stranu však ještě větší část mužů i žen zastávala názor, že rozdělení povinností v péči o domácnost by mělo být stejné (Maříková & Čermáková, 2000). A jelikož ženy už měly zkušenost s ekonomickou aktivitou, změnil se i jejich názor na dělbu genderových rolí. Proto zejména u žen byl mezi lety 1994 a 2002 vidět nejvýraznější posun k liberálnějším postojům ohledně genderových rolí. (Hašková, 2005; Chaloupková & Šalamounová, 2004). Ovšem rozdílná výše mezd mezi muži a ženami a rozvoj soukromého podnikání mohly podnítit některé ženy v zastávání konzervativního rozdělení genderových rolí. (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

Hašková (2004) porovnávala výzkumy European Values Study (EVS) z roku 1991 a 1999 a výzkumy International Social Survey Programme (ISSP) z roku 1994 a 2002. Zjistila, že došlo k výraznějším změnám v názorech na ženské role. Na ty mužské se však postoje příliš nezměnily. Lidé už tolik nesouhlasili s tradičními názory na role žen, a naopak více souhlasili s netradičními názory na role žen (Hašková, 2004). V roce 1999 necelá polovina dotázaných souhlasila s výrokiem, že „[...]předškolní dítě musí strádat, pokud jeho matka pracuje[...]“ (Hašková, 2004, s. 162). Oproti tomu v roce 1991 s tímto výrokiem souhlasily téměř tři čtvrtiny dotázaných (Hašková, 2004). Naopak „[...]větší podíl mužů a žen domnívá, že je pracující matka schopna vytvořit stejně bezpečný vztah se svým dítětem jako matka, která není zaměstnaná[...]“ (Hašková, 2004, s. 162). Hašková (2004) dále ukázala, že u výroků, které se vztahují k rozdělení ženských a mužských rolí najednou, nedošlo k nějakým výrazným změnám. A pokud se snížil souhlas s genderově konzervativními výroky, tak se však nezvýšil souhlas s nimi. Mezi lety 1994 a 2002 tak došlo k poklesu množství lidí, kteří si myslí, že „[n]ení správné, aby byl muž doma s dětmi a žena chodila do práce[...]“ (Hašková, 2004, s. 162). Hašková (2004) dále dodala, že místo téměř poloviny dotázaných v roce 1994 s výrokiem v roce 2002 souhlasily necelé dvě pětiny dotázaných. V roce 1994 souhlasila s tradičním rozdělením rolí více než polovina respondentů. Většina souhlasila s výrokiem, že

vydělávat peníze má muž a o domácnost a rodinu se má starat žena. Přičemž do roku 2002 u tohoto výroku nedošlo k téměř žádné změně (Hašková, 2004).

To potvrdily i Chaloupková a Šalamounová (2004), které více rozebíraly pouze data z ISSP z roku 2002. V roce 2002 stále o něco více než polovina české společnosti souhlasila s tradičním rozdělením rolí. Muž má tedy být hlavním živitelem rodiny a žena se má starat o domácnost, ačkoli má placené zaměstnání. Zajímavé bylo, že i přes tento názor lidé očekávali větší zapojení mužů do domácích prací, a tudíž rovnější rozdělení. Navíc většina respondentů také vyjádřila podporu zaměstnání ženy (Chaloupková & Šalamounová, 2004). V roce 2002 více než tři čtvrtiny dotázaných žen uvedlo souhlas s výrokem, že muži by se „[...]měli více než doposud podílet na práci v domácnosti[...]“ (Chaloupková & Šalamounová, 2004, s. 35). A dokonce čtyři pětiny žen zastávalo názor, že muži by se „[...]měli více než doposud podílet na péči o děti.“ (Chaloupková & Šalamounová, 2004, s. 35). Muži s nižším vzděláním více nesouhlasili s těmito dvěma výroky. Naopak s nimi častěji souhlasili muži s vysokoškolským vzděláním. Nicméně muži častěji zastávali celkově tradičnější postoje k rozdělení rolí v rodině než ženy. Ty tak byly v těchto výzkumech méně konzervativní (Hašková, 2004; Chaloupková & Šalamounová, 2004). Na základě těchto zjištění předpokládám, že *muži zastávají tradičnější postoje než ženy na roli muže a ženy v rodině (Hypotéza 1)*. Chaloupková a Šalamounová (2004) ještě ukázaly, že méně tradiční postoje zastávali také mladí lidé a že nebyly vidět odlišné postoje mezi lidmi v manželství a lidmi v nesezdaném soužití. Mladí lidé měli obecně liberálnější postoje, protože nežili v době komunismu, kdy byla sice podporována zaměstnanost žen, ale přetrvávalo tradiční rozdělení rolí v rodině. Navíc menší podpora tradičních postojů záležela i na vzdělání žen. Nejméně podporovaly tradiční model ženy se středním a vysokoškolským vzděláním (Chaloupková & Šalamounová, 2004).

Sirovátka a Bartáková (2008) ukázali, že z výzkumů, které byly provedeny v letech 2005 a 2006, vyšlo, že přibližně polovina české populace preferovala tradiční nebo modifikovaný model dělby rolí v rodině. V tomto modelu nemá žena tak náročné povolání, a má tak větší podíl na péči o děti a domácnost. A druhá polovina preferovala egalitární model, kde oba partneři jsou živiteli rodiny a celkem rovnoměrně se starají o děti a domácnost. Rovnoměrnější rozdělení více zastávaly ženy. Téměř dvě třetiny mužů považovali za ideální tradiční model. Navíc egalitární model více preferovali lidé s vyšším vzděláním (Sirovátka & Bartáková, 2008). Höhne et al. (2010) ale ukázali, že v jiném výzkumu provedeném v roce 2006 naprostá většina osob souhlasila s dvoupříjmovým modelem rodiny. Oba partneři by tak měli přispívat do společného rozpočtu. Značné množství lidí také podporovalo shodnou možnost pro muže i ženu věnovat se svému zaměstnání. Většina osob souhlasila s tím, že žena potřebuje vzdělání

a vlastní kariéru (Höhne et al., 2010). Postoje k rozdělení rolí v rodině se tak staly liberálnějšími (Hašková, 2005; Chaloupková & Šalamounová, 2004). Předpokládám tedy, že *mezi lety 2013 a 2020 došlo k dalšímu posunu k liberálnějším názorům na roli muže a ženy v rodině (Hypotéza 2)*. Ovšem téměř polovina mužů i žen souhlasila s tím, že „[...]být trvale v domácnosti může přinášet radost a uspokojení stejně jako práce v zaměstnání[...]“ (Höhne et al., 2010, s. 66). Sirovátka a Bartáková (2008) dále ukázali, že více než dvě třetiny žen a více než čtyři pětiny mužů preferovaly, když žena zastává tradiční roli. S tímto nejméně souhlasili vysokoškolsky vzdělané ženy a lidé, kteří preferovali egalitární model rozdělení rolí. Drtivá většina respondentů si také myslela, že muž i žena by měli mít stejné možnosti. Přičemž rozdíly podle pohlaví a vzdělání byly jen mírné (Sirovátka & Bartáková, 2008). Dále Hašková (2006) podle výzkumu Rodiče 2005 uvedla, že čeští rodiče jsou značně genderově konzervativní. Jak však dodala Bierzová (2006), nejen rodiče, ale celá česká společnost je v otázkách rodiny poměrně konzervativní. Ačkoli se ve společnosti objevovaly nové názory na rozdělení rolí v rodině, stále fungovalo tradiční rozdělení. A rodičovství stále bylo bráno jako záležitost matek (Bierzová, 2006). Hašková (2006) ještě uvedla, že necelé dvě třetiny matek souhlasilo s tím, aby o předškolní děti pečovaly ony. Téměř shodný podíl otců je v tom také podpořil. Naopak jen necelá pětina mužů by chtěla s dětmi zůstat doma, a ještě menší podíl žen by je v tom podpořil (Hašková, 2006).

Klímová Chaloupková (2018) ovšem také ukázala, že postoje sezdaných a nesezdaných osob v roce 2012 k tomu, jestli muž má být hlavním živitelem a žena se starat o domácnost a děti, se příliš neliší. Hamplová (2015) dodala, že sezdaní lidé o něco častěji souhlasili s tímto výrokem. Přičemž rozdíly bylo vidět hlavně v krajních kategoriích souhlasu a nesouhlasu. Nesezdaných žen, které rozhodně nesouhlasily s tradičním rozdělením rolí, bylo dvakrát více než těch sezdaných (Hamplová, 2015). Na základě tohoto zjištění pro svou analýzu předpokládám, že *nesezdané ženy zastávají méně tradiční postoje na roli muže a ženy v rodině než vdané ženy (Hypotéza 3)*. Ovšem „[...]mezi ženatými nalezneme dvojnásobné podíly těch, kdo souhlasí s tradiční dělbou práce“ (Hamplová, 2015, s. 272). Proto předpokládám, že *muži v manželství zastávají tradičnější postoje na roli muže a ženy v rodině než nesezdaní muži (Hypotéza 4)*. Nevýrazný rozdíl mezi sezdanými a nesezdanými v obecných postojích k tradičnímu rozdělení rolí je také v souladu se závěry Kreidla (2010), který analyzoval výsledky z výzkumů EVS z let 1991, 1999 a 2008. Sice říkal, že nesezdaní lidé mají obecně méně konzervativní postoje, avšak velké rozdíly už nejsou vidět v tvrzení, jestli být trvale v domácnosti je stejně smysluplné jako placené zaměstnání. Kreidl (2010) dále dodal, že tradičnější postoje zastávali častěji muži než ženy, starší respondenti než mladší a také lidé

s nižším vzděláním než s vyšším. Předpokládám tedy, že *starší respondenti mají více tradiční postoje na roli muže a ženy v rodině než respondenti mladší (Hypotéza 5)*. Nicméně v České republice stále převažují páry, které souhlasí s tradičním rozdělením rolí v rodině (Aassve, Fuochi, & Mencarini, 2014). Navíc podle zahraničních studií k egalitárnímu rozdělení rolí v rodině dojde, jen když oba partneři budou mít egalitární postoje. Pokud se jejich postoje neshodují, dělbu domácích prací budou mít tradiční (Greenstein, 1996; Jansen & Liefbroer 2006).

Kuchařová (2019) ještě na datech z výzkumu Péče 2013 ukázala, že drtivá většina respondentů souhlasila s tím, aby oba partneři měli stejnou možnost věnovat se svému zaměstnání. Dále více než čtyři pětiny dotázaných souhlasilo s tím, aby oba partneři pečovali o děti stejným dílem. A jen o něco menší množství lidí souhlasilo s tím, aby se oba partneři shodně podíleli i na péči o domácnost (Kuchařová, 2019). V těchto postojích je vidět celkový posun k liberálnějším postojům k rozdělení rolí v rodině. Kuchařová (2019) však neukázala rozdělení podle genderu, věku nebo typu soužití.

Na výše zmíněný vývoj postojů k rozdělení rolí v rodině bude navazovat praktická část, která bude analyzovat data CVVM z roku 2020. Bude se snažit ukázat, jak se liší názory sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině. A to z hlediska genderu, typu soužití a věku. Přičemž pro lepší návaznost na tuto část, která končí rokem 2013, ukáže i obecný vývoj postojů na roli muže a ženy v rodině mezi lety 2013 a 2020. Za tuto dobu by už totiž mohl být patrný nějaký posun v názorech na roli muže a ženy v rodině.

4. Praktická část

Praktická část této bakalářské práce je zaměřena na sekundární analýzu dat výzkumu Naše společnost od CVVM z prosince roku 2013 a z února roku 2020. Přičemž tato data jsou volně dostupná v Českém sociálněvědním datovém archivu, odkud jsem je také přebrala. Tato část bakalářské práce analyzuje postoje skupiny proměnných týkajících se názorů veřejnosti na roli muže a ženy v rodině. Přesněji rozebírá, kdo má podle dotázaných vykonávat určité činnosti. A to nakupování potravin, starání se o děti, další vzdělávání se, finanční zajišťování domácnosti, vaření, starání se o rodinný rozpočet, uklízení, usilování o profesní kariéru (dělání kariéry) a provádění běžných oprav v domácnosti. Tyto proměnné jsou zkoumány z hlediska typu soužití, pohlaví a věku. A to na novějším datovém souboru z roku 2020. Navíc je zkoumán i obecný posun v názorech na tyto činnosti mezi lety 2013 a 2020. Přičemž tato kapitola na začátku zmiňuje cíl výzkumu a opakuje hypotézy, které vyplynuly z předchozí části. Dále rozebírá datové soubory a ukazuje zastoupení kategorií typu soužití, pohlaví a věku. Ovšem zmiňuje i samotný projekt Naše společnost od CVVM. Na to navazuje část s metodologií, co bylo u analýzy potřeba udělat. A dále probíhá samotná analýza a interpretace dat za pomoci bivariační analýzy. Konkrétně pomocí T-testu a analýzy rozptylu, což je zkráceně ANOVA.

4.1. Cíl práce a hypotézy

Cílem této práce je zjistit, jak se liší názory sezdaných a nesezdaných lidí na roli muže a ženy v rodině. A to nejen z hlediska typu soužití, ale i podle pohlaví a věku. Cílem je také obecné srovnání názorů na roli muže a ženy v rodině mezi lety 2013 a 2020. Z předchozího přehledu literatury je patrné, že mezi názory mužů a žen budou nějaké rozdíly. A rozdíly by také mohly být patrné z hlediska věku, kdy starší lidé by mohli mít konzervativnější postoje, protože žili v období komunismu, kdy byla silně rozvinuta tradiční dělba rolí v rodině, ačkoli byla vysoká podpora zaměstnanosti žen. Tyto předpoklady chci otestovat na novějších datech z roku 2020. Proto budu v praktické části pomocí sekundární analýzy analyzovat data z výzkumu Naše společnost od CVVM z února z roku 2020. Z teorie individualizace také předpokládám, že názory se v průběhu let změnily k celkově liberálnějším postojům. Proto budu data z výzkumu Naše společnost od CVVM z února z roku 2020 ještě porovnávat s daty z výzkumu Naše společnost od CVVM z prosince z roku 2013.

Při analýze budu zkoumat skupinu proměnných Názory české veřejnosti na roli muže a ženy v rodině. Tedy kdo má podle dotázaných vykonávat v rodině určité role. Konkrétně kdo

má nakupovat potraviny, pečovat o děti, dále se vzdělávat, finančně zajišťovat domácnost, vařit, uklízet, dělat kariéru a provádět běžné opravy v domácnosti.

Na základě shromážděných teorií a studií byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza 1: Muži zastávají tradičnější postoje než ženy na roli muže a ženy v rodině.

Hypotéza 2: Mezi lety 2013 a 2020 došlo k dalšímu posunu k liberálnějším názorům na roli muže a ženy v rodině.

Hypotéza 3: Nesezdané ženy zastávají méně tradiční postoje na roli muže a ženy v rodině než vdané ženy.

Hypotéza 4: Muži v manželství zastávají tradičnější postoje na roli muže a ženy v rodině než nesezdaní muži.

Hypotéza 5: Starší respondenti mají více tradiční postoje na roli muže a ženy v rodině než respondenti mladší.

4.2. Popis datových souborů

Naše společnost od Centra pro výzkum veřejného mínění (n.d.) je projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění. Tento projekt se zabývá politickými, ekonomickými i společenskými tématy, které reprezentativně pokrývá názory českých občanů. Průzkum probíhá na reprezentativním vzorku obyvatel České republiky s minimálním počtem 1000 lidí ve věku od 15 let. Přičemž výzkum probíhá desetkrát do roka pomocí omnibusových výzkumů a ve výzkumech jsou pravidelně zkoumány stejné otázky, takže lze sledovat vývoj určitých jevů. Případně jsou zařazeny také otázky ohledně aktuálního dění (Centrum pro výzkum veřejného mínění, n.d.).

Datový soubor z prosince z roku 2013 obsahuje 1026 osob. Jelikož analýza se zaměřuje pouze na sezdané a nesezdané osoby, je potřeba provést selekci dat a vzorek zúžit pouze na sezdané a nesezdané osoby. Navíc je datový soubor potřeba zúžit jen na sezdané a nesezdané osoby, které žijí v jedné domácnosti s partnerem, uvedly své pohlaví a věk a odpověděly na osm otázek ohledně rolí muže a ženy v rodině. Ostatní osoby byly z datového souboru vyřazeny. Nesezdané osoby však v souboru nebyly zjišťovány, proto bylo potřeba si tuto kategorii vytvořit. A to za pomoci proměnné Stav a Žije s partnerem. Výsledkem byla proměnná, která zkoumá, jestli respondent žije s kohabituujícím partnerem, nebo sezdaným partnerem. Rozložení proměnných v tomto datovém souboru je znázorněno v Tabulce 1, která ukazuje přesný počet a procenta zaokrouhlená na jedno desetinné číslo. Díky zaokrouhlení součet některých kategorií nevychází přesně 100 %. V tomto datovém souboru tak zbylo 564 respondentů. Z toho 450 osob žije v manželství a 114 osob v nesezdaném soužití. Je tedy vidět, že značná část dotázaných je

svobodných, případně nežije v jedné domácnosti s partnerem, nebo na některou testovanou otázku neodpověděla. Z 564 sezdaných a nesezdaných osob je 282 mužů a 282 žen. Sezdaných mužů je 39,5 % a sezdaných žen je 40,3 %. Mužů žijících v kohabitaci je 10,5 % a žen žijících v kohabitaci je 9,8 %. Jak je vidět z Tabulky 1, z hlediska věku jsou nejpočetnější kategorií osoby ve věku 40-59 let. V datovém souboru jich je 44,8 %. Osob ve věku 18-39 je 32,3 % a osob ve věku 60+ je 22,9 %.

Tabulka 1: Rozložení proměnných typ soužití, pohlaví, typ soužití podle pohlaví a věkové kategorie

Proměnná	Počet (%)	Proměnná	Počet (%)
Typ soužití		Pohlaví	
V manželství	450 (79,8)	Muž	282 (50,0)
V kohabitaci	114 (20,2)	Žena	282 (50,0)
Typ soužití dle pohlaví		Věkové kategorie	
Sezdaní muži	223 (39,5)	18-39	182 (32,3)
Sezdané ženy	227 (40,3)	40-59	253 (44,8)
Kohabituující muži	59 (10,5)	60+	129 (22,9)
Kohabituující ženy	55 (9,8)		

Datový soubor z února z roku 2020 obsahuje 1039 osob. I v tomto datovém souboru nebyla otázka na nesezdané soužití, proto je potřeba provést to samé jako u datového souboru z prosince z roku 2013. Navíc je potřeba zúžit datový soubor stejně, jako datový soubor výše. Tabulka 2 znázorňuje zastoupení jednotlivých proměnných. Tabulka ukazuje přesný počet, ale i procentuální zastoupení zaokrouhlené na jedno desetinné místo. Do analýzy je tak možné zahrnout pouze 616 respondentů. Přičemž 488 osob žije v manželství a 128 osob žije v nesezdaném soužití. V tomto vzorku je 300 mužů a 316 žen. Oproti staršímu datovému souboru obsahuje tento soubor více žen než mužů. Přičemž sezdaných mužů je 39,9 % a sezdaných žen 39,3 %. Mužů žijících v nesezdaném soužití je 8,8 % a žen žijících v nesezdaném soužití je 12,0 %. Oproti staršímu datovému souboru se počet kohabituujících žen zvýšil o necelá tři procenta a počet kohabituujících mužů se o více než dvě procenta snížil. Jak je vidět z Tabulky 2, i v tomto datovém souboru je nejvíce zastoupena prostřední věková kategorie. Osob ve věku 40-59 let 42,5 %. Oproti staršímu datovému souboru je více osob ve věku 60+ (31,0 %) a naopak méně osob ve věku 18-39 let (26,5 %).

Tabulka 2: Rozložení proměnných typ soužití, pohlaví, typ soužití podle pohlaví a věkové kategorie

Proměnná	Počet (%)	Proměnná	Počet (%)
Typ soužití		Pohlaví	
V manželství	488 (79,2)	Muž	300 (48,7)
V kohabitaci	128 (20,8)	Žena	316 (51,3)
Typ soužití dle pohlaví		Věkové kategorie	
Sezdaní muži	246 (39,9)	18-39	163 (26,5)
Sezdané ženy	242 (39,3)	40-59	262 (42,5)
Kohabituující muži	54 (8,8)	60+	191 (31,0)
Kohabituující ženy	74 (12,0)		

4.3. Metodologie

K sekundární analýze dat jsem využila proměnné Stav, Žije s partnerem, Pohlaví, Věk a skupinu proměnných Názory veřejnosti na roli muže a ženy v rodině. V obou datových souborech se vyskytovaly stejné sociodemografické a další otázky a také stejná skupina proměnných Názory veřejnosti na roli muže a ženy v rodině. Tato skupina proměnných se skládala ze 13 otázek. Škála odpovědí každé otázky byla 1 až 5. Hodnota 1 znamenala, že činnost má vykonávat pouze muž. Hodnota 2 znamenala, že danou činnost má vykonávat spíše muž. Hodnota 3 znamenala, že danou činnost mají vykonávat oba stejně. Hodnota 4 představovala názor, že danou činnost má vykonávat spíše žena. A hodnota 5 znamenala, že danou činnost má vykonávat rozhodně žena. Přičemž v projektu z února 2020 byla tato skupina proměnných rozšířena o další dvě otázky. Ty však nelze do analýzy zahrnout, vzhledem k tomu, že v projektu z prosince 2013 tyto otázky nebyly. Dále jsem pro zjednodušení pro analýzu nepoužila ani všech 13 otázek, ale pouze 8. Přesně šlo o otázky, kdo má nakupovat potraviny, pečovat o děti, dále se vzdělávat, finančně zajišťovat domácnost, vařit, uklízet, dělat kariéru a provádět běžné opravy v domácnosti. Analýza také byla zúžena pouze na dospělé osoby, které žijí v jedné domácnosti s partnerem, odpověděly na otázku ohledně pohlaví a věku a které také odpověděly na vybrané otázky ohledně názorů na roli muže a ženy v rodině.

Pro jednodušší interpretaci vybraných postojů skupiny proměnných týkajících se názorů veřejnosti na roli muže a ženy v rodině jsem vytvořila součtový index. Toho jsem docílila pomocí faktorové analýzy, jejímž cílem je redukce dat. Empiricky ověřuje, jestli otázky ve

vzniklých indexech měří stejnou věc (Mareš & Rabušic, 2015). Faktorovou analýzu jsem provedla jak v datovém souboru z roku 2013, tak i v datovém souboru z roku 2020. Přičemž faktorovou analýzu jsem použila na obou nezúžených datových souborech, aby se indexy daly použít pro oba datové soubory. Nejprve tedy bylo potřeba ověřit vhodnost položek pro faktorovou analýzu (Mareš & Rabušic, 2015). Položky jsou ordinální s pětibodovou stupnicí a korelace je u většiny položek vyšší než 0,3. Avšak mezi některými proměnnými nejsou příliš vysoké. Ovšem Bartlettův test vyšel v obou datových souborech statisticky signifikantní (vyšlo 0,00, což je nižší než 0,05). Lze tak zamítnout nulovou hypotézu a proměnné tak spolu souvisí. Pro jistotu lze podle míry Kaiser-Meier-Olkin (KMO) určit vhodnost použití faktorové analýzy. Pro novější datový soubor vyšla velmi dobrá (KMO=0,811) vhodnost použití faktorové analýzy. Starší datový soubor je velmi dobrý k použití faktorové analýzy. KMO zde vyšla 0,816. Navíc v obou datových souborech v anti-image matici korelací vyšly všechny hodnoty na diagonále vyšší než 0,7. Přičemž už hodnota 0,6 je vhodná pro použití faktorové analýzy. Avšak hodnota 0,7 značí použití faktorové analýzy jako ještě vhodnější (Mareš & Rabušic, 2015). Pro oba datové soubory tak faktorovou analýzu lze provést.

Faktorová analýza rozdělila soubor podle hodnoty eigenvalue, která musí být vyšší než 1, na dva faktory. Tomuto pravidlu se také říká Kaiserovo pravidlo (Mareš & Rabušic, 2015). Navíc oba faktory vyčerpávají dohromady v obou datových souborech více než 50 % variance. Rozdělení na dva faktory je ostatně vidět i v Tabulce 3 a Tabulce 4. Přičemž faktorová analýza rozdělila soubor otázek podle dvou stejných faktorů v obou datových souborech. Tabulka 3 a Tabulka 4 ukazují korelaci mezi faktorem a proměnnou vyšší než 0,3. V obou letech vyšla u některých proměnných faktorová zátěž silná u obou faktorů. Proto jsem ještě provedla rotaci faktorů, aby se rozptýlené body připojily k jednomu faktoru ještě více. Zde už tolik položek nekoreluje silně s více faktory. A pokud ano, jedná se o zápornou korelaci. Dané položky se tedy liší od položek v tomto faktoru. Provedla jsem tak ještě šikmou rotaci, která však nepřinesla lepší přimknutí položek k faktorům. V Tabulce 3 a Tabulce 4 jsou tak znázorněny dvě matice. Component Matrix je hlavním výstupem faktorové analýzy a ukazuje nerotované faktory (Mareš & Rabušic, 2015). Z Tabulky 3 je vidět, že v roce 2013 čtyři položky mají silnou faktorovou zátěž u obou faktorů. V Tabulce 4 mají silnou faktorovou zátěž k oběma faktorům tři položky. Dále je v Tabulce 3 a Tabulce 4 znázorněna rotace faktorů (sloupec Pattern Matrix). Zde je v obou tabulkách vidět, že silnou faktorovou zátěž k oběma faktorům mají jen položky Kdo má v rodině - finančně zajišťovat domácnost a Kdo má v rodině - provádět opravy v domácnosti. U těchto položek však korelace k prvním faktoru byla záporná, tudíž se od prvního faktoru liší. Lze je tak přiřadit k druhému faktoru.

Tabulka 3: Faktorová analýza otázek na roli muže a ženy v rodině v roce 2013

	Component Matrix		Pattern Matrix	
	Component		Component	
	1	2	1	2
Kdo má v rodině - vařit	,715		,747	
Kdo má v rodině - uklízet	,641	,329	,743	
Kdo má v rodině - nakupovat	,644	,320	,739	
Kdo má v rodině - pečovat o děti	,623		,650	
Kdo má v rodině - finančně zajišťovat domácnost	-,680		-,454	,411
Kdo má v rodině - provádět opravy v domácnosti	-,602		-,418	,338
Kdo má v rodině - vzdělávat se	-,336	,739		,851
Kdo má v rodině - dělat kariéru	-,610	,467		,683

Zdroj: CVVM prosinec 2013 (N=1026)

Tabulka 4: Faktorová analýza otázek na roli muže a ženy v rodině v roce 2020

	Component Matrix		Pattern Matrix	
	Component		Component	
	1	2	1	2
Kdo má v rodině - vařit	,701		,773	
Kdo má v rodině - uklízet	,673	,327	,770	
Kdo má v rodině - nakupovat	,682		,682	
Kdo má v rodině - pečovat o děti	,594		,593	
Kdo má v rodině - finančně zajišťovat domácnost	-,722		-,488	,413
Kdo má v rodině - provádět opravy v domácnosti	-,584		-,442	,358
Kdo má v rodině - vzdělávat se	-,400	,700		,844
Kdo má v rodině - dělat kariéru	-,617	,482		,709

Zdroj: CVVM únor 2020 (N=1039)

V Českém prostředí se tak vybrané položky ohledně rolí muže a ženy rozkládají do dvou faktorů. Na základě toho jsem vytvořila dva indexy. První index je zaměřen na hlavně ženské role, kam patří činnosti, kdo má v rodině nakupovat, pečovat o děti, vařit a uklízet. A druhý je

zaměřen na role převážně mužské, kam patří, kdo se má v rodině vzdělávat, finančně zajišťovat domácnost, dělat kariéru a provádět opravy v domácnosti. U vzniklých dvou indexů jsem ještě musela určit, jestli jsou validní. To jsem určila podle Cronbachovo alfa. To ukazuje vnitřní konzistenci testu. Jeho hodnota roste s rostoucí korelací jednotlivých položek testu. Smysl tak mají jen ty testy, jejichž hodnoty Cronbachovo alfa jsou vyšší než 0,5 (Dušek, Pavlík, Jarkovský, & Koptíková, 2011). V datovém souboru z roku 2013 vyšlo pro první index Cronbachovo alfa o velikosti 0,726. Pro druhý index o velikosti 0,625. A v datovém souboru z roku 2020 vyšlo Cronbachovo alfa pro první index 0,691 a pro druhý index 0,635. Ve všech případech bylo Cronbachovo alfa vyšší než 0,5, tudíž indexy lze takto použít.

Tyto indexy poté nabývají hodnoty od 4 do 20. Kdy krajní hodnoty znamenají nejtradičtější postoje k rozdělení rolí v rodině. Číslo 4 ukazuje, že danou skupinu činností má vykonávat výhradně muž a číslo 20 zase ukazuje, že danou skupinu činností má vykonávat výhradně žena. Naopak číslo 12 značí egalitární rozdělení rolí, kdy danou skupinu činností mají vykonávat oba partneři. Čím víc se dané číslo blíží hodnotě 12, tím liberálnější názory lidé zastávají.

Jako první jsem musela vytvořit proměnnou, která ukazuje, jestli lidé žijí v jedné domácnosti s kohabituujícím partnerem, nebo se sezdáním partnerem. Toho jsem docílila pomocí proměnné Stav a Žije s partnerem. Dále jsem musela vyfiltrovat muže a ženy, kteří jsou v souladu s touto kategorií a to samé provést s kategorií věku. Ovšem věk jsem nejprve ještě transformovala do 3 kategorií. A to na kategorie 18-39, 40-59 a 60+. Osoby ve věku 15-17 byly ze souboru vyřazeny, protože sňatky pod 18 let jsou velmi vzácné. Z datových souborů byly také vyřazeny osoby, které na některou z proměnných neodpověděly.

Pro analýzu jsem tak dostala indexy jako kardinální proměnné a zbytek proměnných jako kategoriální. Přičemž pro obecné porovnání postojů mezi lety a pro porovnání postojů mužů a žen jsem použila T-test pro dva nezávislé výběry, protože kategoriální proměnné mají pouze dvě kategorie. A pro porovnání postojů sezdáných a nesezdáných mužů a žen a z hlediska věku jsem použila ANOVU. Což je obdoba T-testu, avšak pro proměnné s více než dvěma kategoriemi. Pro všechny analýzy je hladina významnosti α (5 %). Pro obecné porovnání názorů na roli muže a ženy v rodině mezi lety 2013 a 2020 jsem nejprve ještě musela sloučit oba datové soubory, které byly zúženy o osoby, které nejsou ani v kohabitaci, ani v manželství, nejsou dospělí, nebo neodpověděly na otázku ohledně věku a pohlaví. Tento sloučený datový soubor tak obsahuje 1180 osob. Nejprve jsem však v obou datových souborech vytvořila proměnnou Rok, která nabývá hodnot 1 a 2. Hodnota 1 znamená datový soubor z roku 2013

a hodnota 2 ukazuje datový soubor z roku 2020. Díky tomu tak lze porovnat obecný posun v názorech v průběhu let.

4.4. Srovnání názorů na roli muže a ženy v rodině mezi lety 2013 a 2020

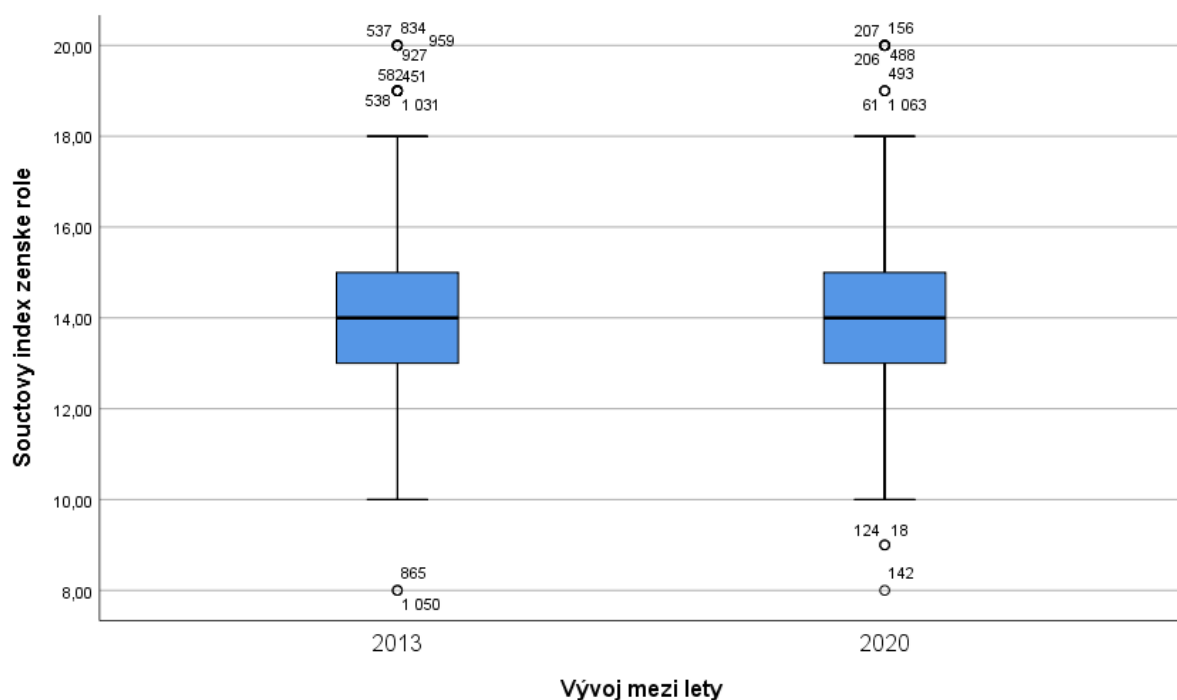
Porovnání změn názorů mezi prosincem 2013 a únorem 2020 na roli muže a ženy v rodině lze pomocí T-testu. Přičemž jde o obecné srovnání názorů dospělých sezdaných a kohabituujících mužů i žen. Pro použití T-testu je potřeba nejprve otestovat jeho předpoklady. Těch je hned několik. Oba indexy jsou proměnné kardinální, tudíž jeden předpoklad je splněn. Nezávislost pozorování je také zajištěna. A to samé platí i pro předpoklad, že jde o náhodný vzorek dat z populace. Ve sloučeném dotazníku jsou rozdíly mezi lety zjišťovány pomocí vytvořené proměnné Rok. Jelikož tato proměnná je kategorická a nabývá právě dvou hodnot, další předpoklad je splněn. Dalším předpokladem je normální rozdělení kardinální proměnné. Tedy normální rozdělení indexu na převážně ženské role a indexu na převážně mužské role. Normální rozdělení se testuje pomocí Kolmogorov-Smirnov testu a pomocí histogramu. Signifikance Kolmogorov-Smirnov testu vyšla pro oba indexy 0,000, což je menší než α (5 %), takže zamítám nulovou hypotézu o normálním rozdělení a nejedná se tedy o normální rozdělení. Ani histogram neprokázal normální rozdělení. Ovšem díky Centrální limitní větě lze vzhledem k velikosti vzorku ($N=1180$) předpokládat normalitu obou indexů. Dále je potřeba otestovat homogenitu rozptylů.

Pro první index, který se týká převážně ženských rolí, vyšel Leveneho test o shodě rozptylů vyšší než α (5 %). Tudíž zamítám nulovou hypotézu, že rozptyly jsou shodné a jedná se o neshodné rozptyly. Rozptyl odpovědí na převážně ženské role se mezi lety 2020 a 2013 liší. U výsledku T-testu v řádku, kde se nepředpokládají stejné rozdíly, vyšla signifikance opět vyšší než α (5 %). Nelze tak zamítnout oboustrannou hypotézu, že průměry obou skupin jsou stejné. Průměry tak jsou stejné a jedná se o shodné rozptyly. Ovšem jednostrannou hypotézu je už možné zamítnout, protože v tomto případě je signifikance nižší než α (5 %). Přičemž jednostranný test je silnější. Podle jednostranné hypotézy se tak rozptyly mezi lety liší. V roce 2013 byla průměrná odpověď 14,27. Oproti tomu v roce 2020 byla průměrná odpověď 14,08. Je tedy vidět, že v průměru se názory mezi lety posunuly o 0,19 bodu škály k liberálnějším postojům k rozdělení převážně ženských rolí. Z hlediska jednostranné hypotézy o shodě průměrů tak lze potvrdit hypotézu číslo dva, že mezi lety 2013 a 2020 došlo k posunu k liberálnějším názorům na ženské role. Avšak z hlediska dvoustranné hypotézy o shodě

průměrů musím hypotézu číslo dva zamítnout. Mezi lety 2013 a 2020 tak obecně nedošlo ke změně názorů sezdaných a nesezdaných dospělých osob na ženské role.

To je ostatně patrné i z Grafu 1, kde je zobrazena závislost názorů na převážně ženské role z hlediska let 2013 a 2020 pomocí boxplotu. Z Grafu 1 je vidět, že se v obou letech vyskytuje několik vychýlených bodů. Jinak jsou rozptyly odpovědí téměř totožné a žádná změna v posunu názorů není pozorovatelná. V obou letech převládaly spíše tradičnější názory na ženské role. Dále se v obou letech odpovědi 50 % sezdaných a nesezdaných dospělých osob pohybovaly v rozmezí hodnot 13 a 15. Avšak v roce 2013 i roce 2020 25 % osob zastávalo i rovné rozdělení ženských rolí. Tedy že by tyto činnosti měli vykonávat oba partneři.

Graf 1: Vývoj postojů na převážně ženské role mezi lety 2013 a 2020

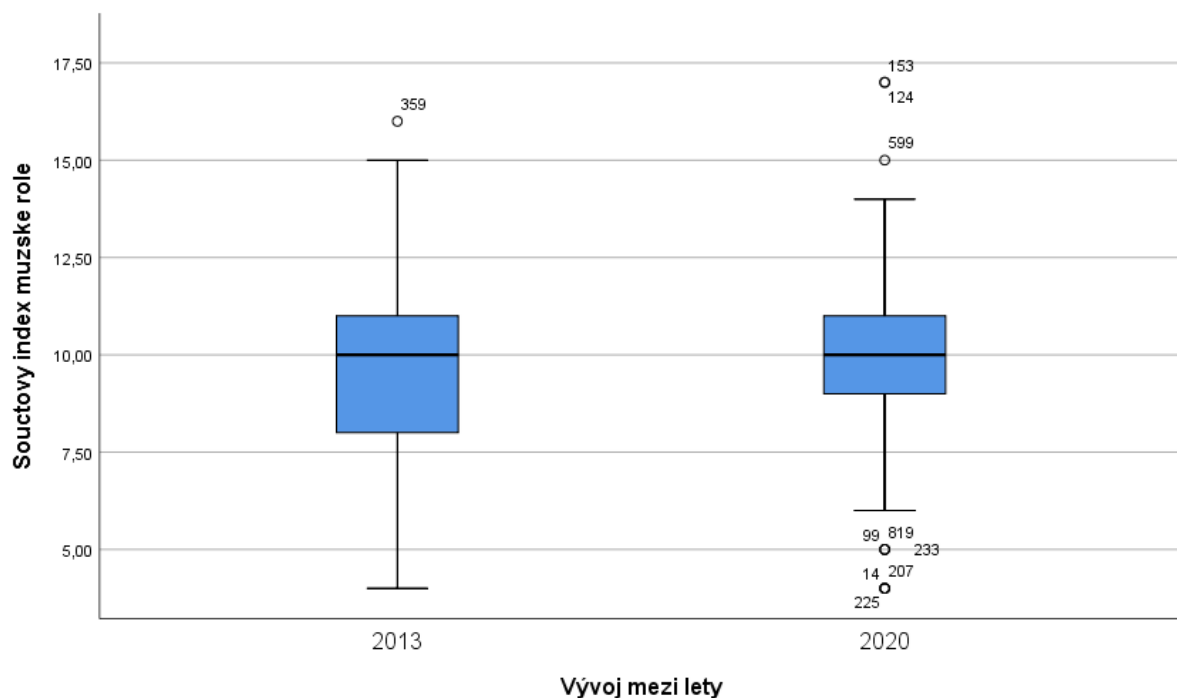
Zdroj: CVVM prosinec 2013 (N=564) a CVVM únor 2020 (N=616)

Pro druhý index, který se týká převážně mužských rolí, vyšel Leveneho test o shodě rozptylů také vyšší než α (5 %). Zamítám tak nulovou hypotézu a jedná se o neshodné rozptyly. U T-testu vyšla signifikance v řádku pro nepředpokládané stejné rozdíly pro oboustrannou hypotézu nižší než α (5 %). Opět tak lze zamítnout nulovou hypotézu o shodnosti průměrů a jedná se o neshodné rozdíly. Rozptyl odpovědí na převážně mužské role se mezi lety 2013 a 2020 liší. V roce 2013 byla průměrná odpověď 9,55 a v roce 2020 to byla hodnota 9,84. Je tedy vidět, že se odpovědi posunuly k více liberálnějším postojům na rozdělení převážně mužských rolí. Ovšem posun nastal jen o 0,29 bodu škály. Tento malý posun je však

signifikantní. Hypotézu číslo dva tak nelze zamítnout a mezi roky 2013 a 2020 došlo k obecné změně postojů k mužským rolím.

To je také patrné z Grafu 2. Ten znázorňuje závislost názorů na převážně mužské role z hlediska let 2013 a 2020 pomocí boxplotu. V obou letech se vyskytuje několik vychýlených bodů. Jinak je z Grafu 2 vidět, že mezi lety 2013 a 2020 došlo k posunu k liberálnějším názorům na převážně mužské role. Boxplot rozptylu názorů roku 2020 se blíže kumuluje kolem hodnoty 12, která značí liberální postoje. Tedy že by dané činnosti měli vykonávat oba. Sezdané a nesezdané dospělé osoby v roce 2013 častěji než v roce 2020 odpovídaly, že dané činnosti má vykonávat spíše muž. V roce 2013 50 % sezdaných a nesezdaných dospělých osob odpovědělo v rozmezí hodnot 8 až 11. Oproti tomu v roce 2020 50 % sezdaných a nesezdaných osob odpovědělo v rozmezí hodnot 9 až 11. Je zde tedy patrný nízký posun k liberálnějším postojům na mužské role v rodině. Vzdělávat se, finančně zajišťovat domácnost, dělat kariéru a provádět opravy v domácnosti tak mají spíše oba partneři.

Graf 2: Vývoj postojů na převážně mužské role mezi lety 2013 a 2020

Zdroj: CVVM prosinec 2013 (N=564) a CVVM únor 2020 (N=616)

4.5. Názory mužů a žen na roli muže a ženy v rodině v roce 2020

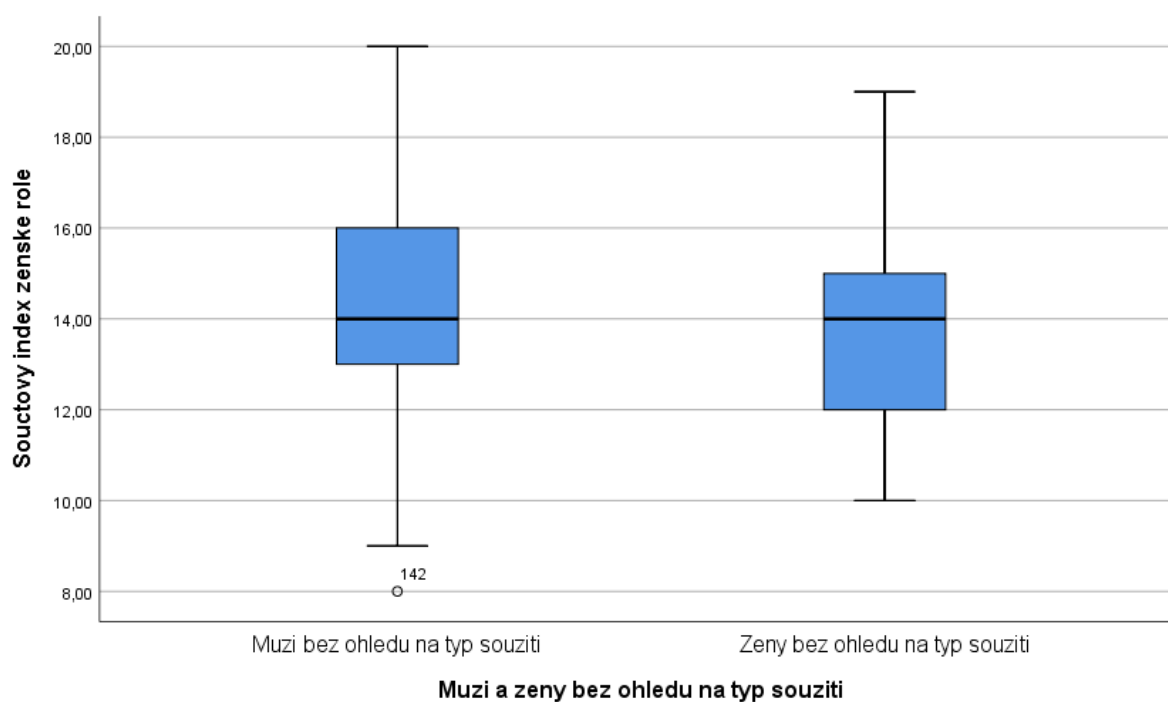
Srovnat postoje mužů a žen bez ohledu na typ soužití na roli muže a ženy v rodině v únoru 2020 lze také pomocí T-testu. Před jeho použitím je nejprve potřeba otestovat jeho předpoklady. Závislé proměnné (oba indexy) jsou kardinální. Nezávislé proměnné (pohlaví)

jsou kategorické a mají právě dvě kategorie. Nezávislost pozorování je také zajištěna, a navíc jde díky kvótnímu výběru o náhodný vzorek dat z populace. Dále je potřeba otestovat normalitu rozdělení kardinální proměnné. A to za pomoci Kolmogorov-Smirnov testu a histogramu. Pro oba indexy Kolmogorov-Smirnov test vyšel 0,000, což je nižší než α (5 %), zamítám tak nulovou hypotézu o normálním rozdělení. Ani histogram normálního rozdělení neprokázal. Ovšem opět díky Centrální limitní větě lze vzhledem k velikosti vzorku ($N=616$) rozdělení obou indexů považovat za normální. Homogenitu rozptylů lze otestovat pomocí Leveneho testu o shodě rozptylů.

Pro první index Leveneho test vyšel nižší než α (5 %), zamítám tak nulovou hypotézu o shodnosti průměrů a jedná se o shodné průměry a také rozptyly. Rozptyl odpovědí žen na rozdělení převážně ženských rolí se tak liší od rozptylu odpovědí mužů. U výsledku T-testu je tak potřeba se dívat na řádek, kde se nepředpokládají stejné rozdíly. Rozdíly mezi mužskými a ženskými postoji na převážně ženské role v rodině jsou signifikantní. Signifikance T-testu vyšla nižší než α (5 %), tudíž lze opět zamítnout nulovou hypotézu a názory mužů a žen se liší. Navíc to lze ověřit i podle intervalu spolehlivosti, který neobsahuje nulu. Rozdíly tak jsou významné. Mezi muži a ženami existuje signifikantní rozdíl v průměrně volené hodnotě u škály týkající se toho, kdo má převážně ženské role v rodině vykonávat. Muži v průměru volili o 0,43 bodu škály tradičnější postoje než ženy. Častěji tedy odpovídali, že by dané činnosti měla vykonávat žena. Muži v průměru volili hodnotu 14,30 a ženy 13,87. Ženy se tak více blíží rovnému rozdělení převážně ženských rolí. Tento rozdíl není tolik výrazný, ale je signifikantní. Z hlediska názorů na ženské role nelze zamítnout hypotézu číslo jedna. Muži tedy zastávají tradičnější postoje na ženské role než ženy.

To je také patrné z Grafu 3, který zobrazuje závislost pohlaví na názorech na převážně ženské role pomocí boxplotu. U mužů se vyskytuje jedna vychýlená hodnota. Jinak je z Grafu 3 vidět, že rozptyl odpovědí žen je nižší než rozptyl odpovědí mužů. Minimum je 10 a maximum 19. Avšak polovina sezdaných či nesezdaných dospělých žen odpověděla v rozmezí hodnot 10 a 14. Polovina žen je tedy pro rovné rozdělení ženských činností. Měli by je tedy vykonávat oba partneři. Naopak muži si častěji myslí, že by ženské činnosti měla vykonávat žena. Polovina sezdaných či nesezdaných dospělých mužů odpověděla v rozmezí hodnot 14 a 20, které ukazují na tradičnější rozdělení. Tedy, že dané činnosti má vykonávat žena.

Graf 3: Závislost pohlaví na názorech na převážně ženské role

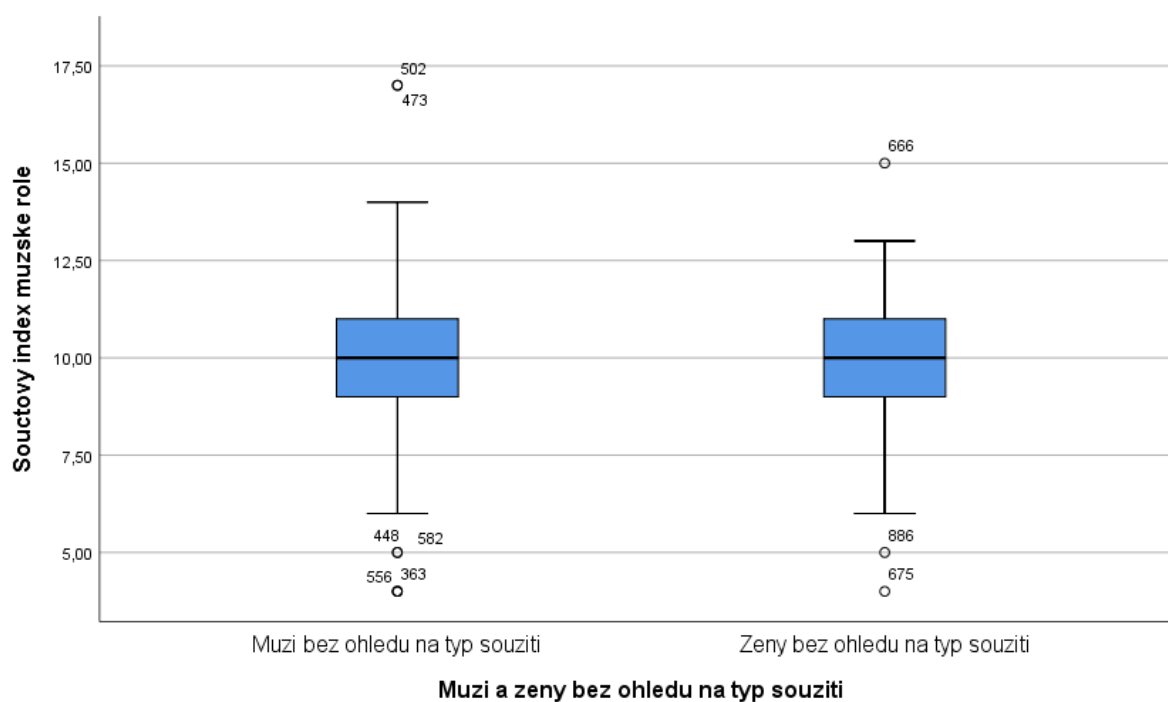

Zdroj: CVVM únor 2020 (N=616)

Pro druhý index podle Leveneho testu o shodě rozptylů vyšla signifikance nižší než α (5 %), lze tak zamítnout nulovou hypotézu a jedná se o neshodné rozptyly. Rozptyl odpovědí žen a mužů se tak liší. T-test v řádku, kde se nepředpokládají rozdíly, ovšem ukázal, že rozdíly mezi muži a ženami nejsou signifikantní. Signifikance T-testu vyšla vyšší než α (5 %). Nelze tak zamítnout nulovou hypotézu o shodnosti průměrů a názory mužů a žen na převážně mužské role se neliší. To lze ověřit i podle intervalu spolehlivosti, který obsahuje nulu. Muži sice o něco častěji odpovídali, že by dané činnosti měli vykonávat oni. Avšak tento rozdíl není nijak signifikantní. Muži v průměru volili hodnotu 9,73 a ženy 9,94. Ženy se tedy o trochu více blíží rovnocennému rozdělení, které ukazuje hodnota 12, převážně mužských rolí. Ovšem tento rozdíl je nesignifikantní. Z hlediska mužských rolí tak zamítám hypotézu číslo jedna. Muži nezastávají tradičnější postoje na mužské role než ženy.

To je ostatně patrné i z Grafu 4. U mužů i žen se vyskytuje několik vychýlených bodů, ale jinak jsou rozptyly odpovědí mužů i žen víceméně shodné. Polovina sezdaných i nesezdaných mužů i žen odpovědělo v rozmezí hodnot 9 až 11. Obě pohlaví bez ohledu na typ soužití se tedy přibližují k liberálnímu rozdělení mužských rolí. Z Grafu 4 je však ještě vidět malý rozdíl v rozptylu žen. Ženy o trochu častěji odpovídaly, že by mužské činnosti měli vykonávat spíše oba partneři. Tento rozdíl je však nepatrný a nesignifikantní.

Graf 4: Závislost pohlaví na názorech na převážně mužské role

Zdroj: CVVM únor 2020 (N=616)

4.6. Názory na roli muže a ženy v rodině podle pohlaví a typu soužití v roce 2020

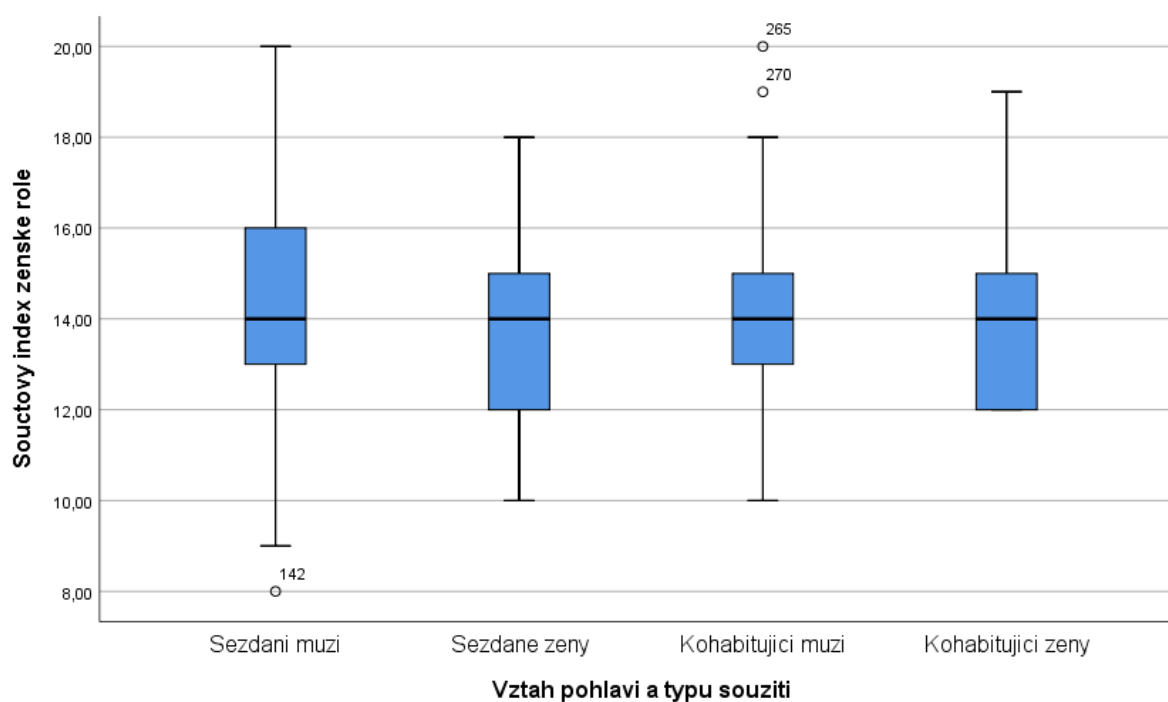
Srovnání postojů sezdaných a nesezdaných mužů a žen na roli muže a ženy v rodině v únoru 2020 lze udělat pomocí ANOVY. Před použitím ANOVY je nejprve potřeba otestovat předpoklady pro její použití. Prvním předpokladem je normalita kardinální proměnné. Přičemž ta už byla testována v předchozí analýze. Signifikance Kolmogorov-Smirnov testu vyšla pro oba indexy 0,000, což je menší než α (5 %), zamítám tak nulovou hypotézu o normálním rozdělení a nejedná se tedy o normální rozdělení. Ani histogram normálního rozdělení neprokázal. Ovšem díky Centrální limitní větě lze vzhledem k velikosti vzorku (N=616) rozdělení považovat za normální. Rozdělení obou indexů tak lze považovat za normální. Dalším předpokladem je shoda rozptylů ve skupinách a nezávislost pozorování. Nezávislost pozorování je pro oba indexy opět díky kvótnímu výběru zajištěna.

Zbývá otestovat předpoklad shody rozptylů ve skupinách. Ten se testuje pomocí Leveneho testu o shodě rozptylů. Pro první index, který je zaměřen na ženské role, Leveneho test vyšel nižší než α (5 %), nejedná se o shodné rozptyly. Je tak potřeba spočítat orientační kritérium, které se počítá pro neshodné rozptyly a ukazuje, jestli je možné použít ANOVU. Orientační kritérium se počítá jako podíl největší a nejmenší směrodatné odchylky a v tomto

případě vyšlo 1,31. To je menší než 2 (3), a proto lze ANOVU použít. Ovšem pro neshodné rozptyly, tudíž za použití Games-Howellova Post-Hoc testu. Ještě je možné spočítat velikost účinku. Neboli Fisherovo η^2 . To se počítá jako podíl meziskupinové variance a celkové variance a v tomto případě vyšlo 0,014. Typ soužití mužů a žen tak pouze z 1,4 % vysvětluje názory na převážně ženské role v rodině. U ANOVY vyšla signifikance 0,031, což je nižší než α (5 %), a zamítám tak nulovou hypotézu, že průměry ve všech skupinách jsou totožné. Tedy mezi alespoň jednou dvojicí skupin existuje nějaký rozdíl. Podle Games-Howellova Post-Hoc testu však u žádné dvojice skupin nevyšel signifikantní rozdíl. To ukazuje i interval spolehlivosti, který u všech skupin obsahuje nulu. Rozdíl je však patrný z hlediska pohlaví. Sezdaní muži volili v průměru hodnotu 14,31 a nesezdaní muži volili hodnotu 14,26. Oproti tomu sezdané ženy volily v průměru hodnotu 13,90 a nesezdané ženy volily hodnotu 13,80.

Z Grafu 5, který pomocí boxplotu zobrazuje závislost indexu ohledně ženských rolí a typu soužití s pohlavím, je patrné, že u mužů se vyskytuje pár vychýlených bodů. A to jak u sezdaných mužů, tak i u nesezdaných. Tato odlehlá pozorování mohou značit chybná měření, nebo jen neobvyklé extrémny. Z Grafu 5 je také vidět, že největší rozptyl odpovědí je u sezdaných mužů (minimum 8 a maximum 20) a nejmenší rozptyl u nesezdaných žen (minimum 12 a maximum 19). Nesezdané ženy mají také méně tradiční postoje na ženské role než ženy sezdané. Polovina sezdaných žen odpověděla v rozmezí hodnot 10 a 14 a polovina kohabitujících žen v rozmezí hodnot 12 a 14. Nakupovat, pečovat o děti, vařit a uklízet mají podle nich spíše oba partneři. Zajímavé je, že nesezdané ženy o trochu častěji než ženy sezdané odpovídaly, že by ženské činnosti měla vykonávat žena. To je patrné opět z rozptylu odpovědí. Čtvrtina sezdaných i nesezdaných žen zastávají tradiční rozdělení. U sezdaných žen se odpovědi pohybovaly v rozmezí 15 a 18. Oproti tomu kohabitující ženy odpovídaly v rozmezí hodnot 15 a 19. Zde je tedy nepatrný rozdíl v rozptylu. Z Grafu 5 je patrný malý rozpor v krajních odpovědích. Například v hodnotě 20, která ukazuje, že má ženské role vykonávat výhradně žena, a k ní se blíží hodnoty. Sezdaní muži zastávají trochu tradičnější postoje na ženské role než muži nesezdaní. Častěji než muži nesezdaní odpovídali, že dané činnosti má vykonávat žena. Rozdíl mezi daty je, avšak rozdíly mezi jednotlivými skupinami jsou nesignifikantní. Hypotézu 3 a Hypotézu 4 tak lze zamítnout. Nesezdané ženy nezastávají signifikantně méně tradiční postoje na převážně ženské role než vdané ženy. A sezdaní muži nezastávají signifikantně tradičnější postoje na převážně ženské role než kohabitující muži.

Graf 5: Závislost typu soužití s pohlavím na názorech na převážně ženské role

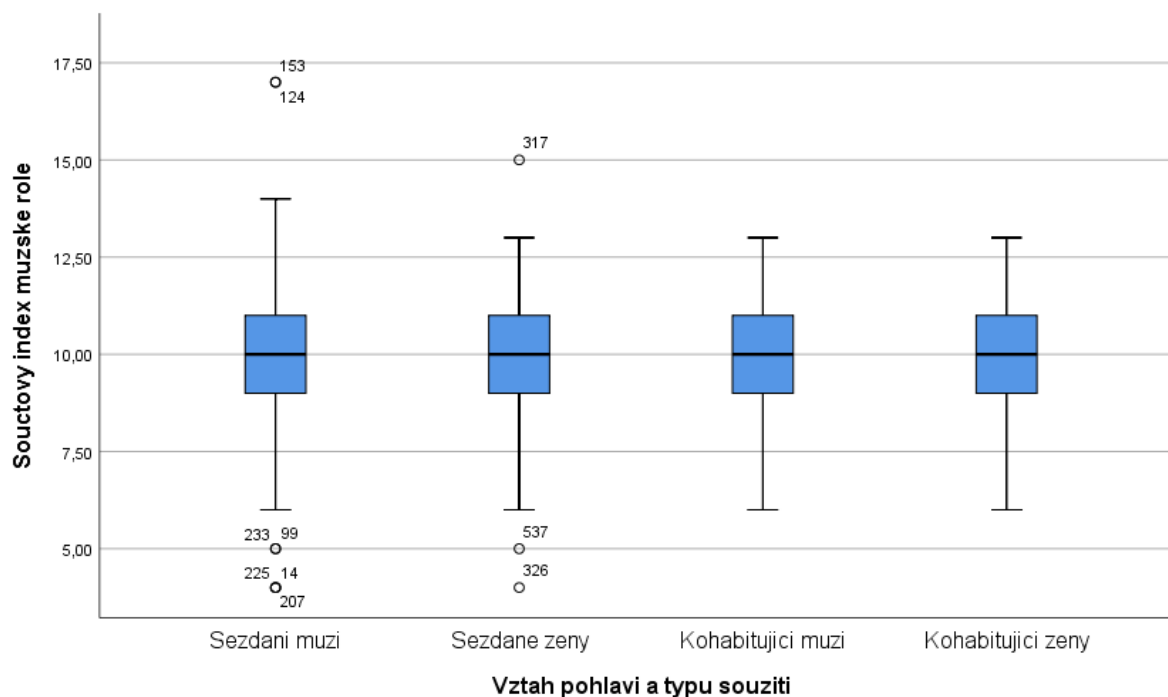
Zdroj: CVVM únor 2020 (N=616)

Pro druhý index, který je zaměřen na spíše mužské role, vyšel Leveneho test o shodě rozptylů nižší než α (5 %), tudíž se opět nejedná o shodné rozptyly. Proto je potřeba spočítat orientační kritérium. To vyšlo 1,48, tedy menší než 2 (3). ANOVU tak lze použít s Games-Howellovým Post-Hoc testem pro neshodné rozptyly. Fisherovo ϵ neboli velikost účinku je zanedbatelné. Vyšlo pouze 0,007. Typ soužití a pohlaví tak ani ne z jednoho procenta vysvětlují názory na převážně mužské role v rodině. U ANOVY vyšla signifikance vyšší než α (5 %), tudíž nemohu zamítnout nulovou hypotézu, že průměry ve všech skupinách jsou totožné. Mezi skupinami tak není rozdíl. To ověřuje i interval spolehlivosti, který ve všech dvojicích skupin obsahuje nulu. Mezi skupinami tak opravdu není rozdíl.

I z boxplotu z Grafu 6 je patrné, že rozdíly mezi skupinami téměř nejsou. Pouze u sezdáných osob (sezdáných mužů i sezdáných žen) se vyskytuje několik vychýlených bodů. Proto také sezdání muži mají největší rozptyl odpovědí. Minimum je hodnota 4 a maximum je 17. Avšak jinak jsou rozptyly odpovědí mezi skupinami téměř totožné. Postoje na převážně mužské role se tak z hlediska typu soužití a pohlaví neliší. Všechny kategorie mají za to, že vzdělávat se, finančně zajišťovat domácnost, dělat kariéru a provádět opravy v domácnosti má spíše muž. Avšak objevují se i případy pro rovné vykonávání těchto činností. Z tohoto zjištění tak nelze potvrdit hypotézu číslo tři a čtyři. Proto tyto hypotézy zamítám. Sezdání muži

nezastávají tradičnější postoje na mužské role než muži kohabitující. Ani nesezdané ženy nezastávají méně tradiční postoje k mužským rolím než ženy sezdané.

Graf 6: Závislost typu soužití s pohlavím na názorech na převážně mužské role

Zdroj: CVVM únor 2020 (N=616)

4.7. Názory na roli muže a ženy v rodině z hlediska věku v roce 2020

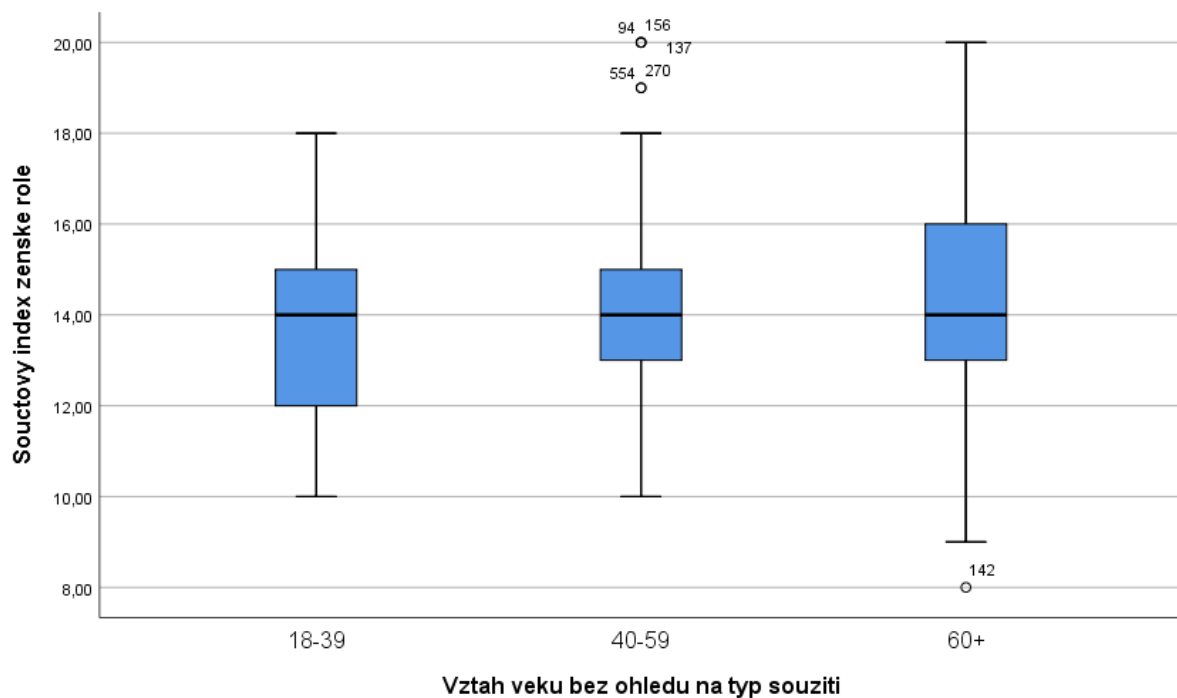
Postoje na roli muže a ženy v rodině z hlediska věku jsou také testovány pomocí ANOVY a je tak potřeba otestovat stejné předpoklady jako o podkapitulu výše. Je tedy třeba otestovat normální rozdělení závislé proměnné, shodu rozptylu ve skupinách a nezávislost pozorování. Přičemž normální rozdělení indexů už bylo výše testováno. Podle Kolmogorov-Smirnov testu vyšla signifikance pro oba indexy 0,000, což je menší než α (5 %). Zamítám tak nulovou hypotézu o normálním rozdělení a nejedná se tedy o normální rozdělení. I histogram neprokázal, že by se jednalo o normální rozdělení. Avšak díky Centrální limitní větě lze vzhledem k velikosti vzorku (N=616) rozdělení považovat za normální. Rozdělení obou indexů tak lze považovat za normální. A nezávislost pozorování je pro oba indexy díky kvótnímu výběru také splněna.

Pro první index Leveneho test o shodě rozptylů vyšel vyšší než α (5 %), tudíž se jedná o shodné rozptyly. Předpoklady tak jsou splněny a je možné použít ANOVU a jako Post-Hoc test použít Tukeyho test pro shodné rozptyly. Pro jistotu lze spočítat i orientační kritérium. To

vyšlo 1,19, což je menší než 2 (3). ANOVU tak lze opravdu použít. Fisherovo ϵ vyšlo 0,02. Věk tak ze 2 % vysvětluje názory na spíše ženské role. Dále u ANOVY vyšla signifikance nižší než α (5 %), tudíž mohu zamítnout nulovou hypotézu, že průměry ve všech skupinách jsou totožné. Tedy mezi alespoň jednou dvojicí skupin existuje nějaký rozdíl. Také je možné zjistit, mezi kterými skupinami je rozdíl signifikantní. A to pomocí Tukeyho Post-Hoc testu. Podle signifikance v tomto testu existuje rozdíl mezi nejmladší a nejstarší věkovou skupinou. Přičemž lidé ve věku 18-39 let mají liberálnější postoje k převážně ženským rolím než lidé ve věku 60+. Rozdíl však není příliš vysoký. Nejstarší věková kategorie volí častěji téměř o 0,63 bodu škály tradičnější postoje k převážně ženským rolím než nejmladší věková kategorie. Nejmladší věková kategorie volila v průměru hodnotu 13,75 a nejstarší věková kategorie volila 14,38.

Z Grafu 7 je vidět, že nejmenší rozptyl odpovědí je v nejmladší věkové kategorii (minimum je 10 a maximum 18). Naopak největší rozptyl je v nejstarší věkové kategorii (minimum je 8 a maximum 20). V prostřední (40-59 let) a nejstarší (60+) věkové kategorii se také vyskytují vychýlené hodnoty. Odpovědi nejmladší věkové kategorie (ve věku 18-39 let) se více soustředí kolem rovného rozdělení ženských rolí. Mladí lidé tak častěji zastávají méně tradiční postoje na ženské role než lidé starší (lidé nad 60 let). Lidé ve věku 60 let a více si častěji myslí, že by nakupovat, pečovat o děti, vařit a uklízet měla žena. Starší lidé si dokonce častěji než mladší lidé myslí, že by ženské role měli vykonávat jen ženy, nebo spíše muži. Z hlediska ženských rolí nejde zamítnout hypotézu číslo pět. Vztah mezi věkovými kategoriemi a názory na ženské role je signifikantní. Starší lidé opravdu zastávají tradičnější postoje na ženské role než lidé mladší.

Graf 7: Závislost věkových kategorií na názorech na převážně ženské role

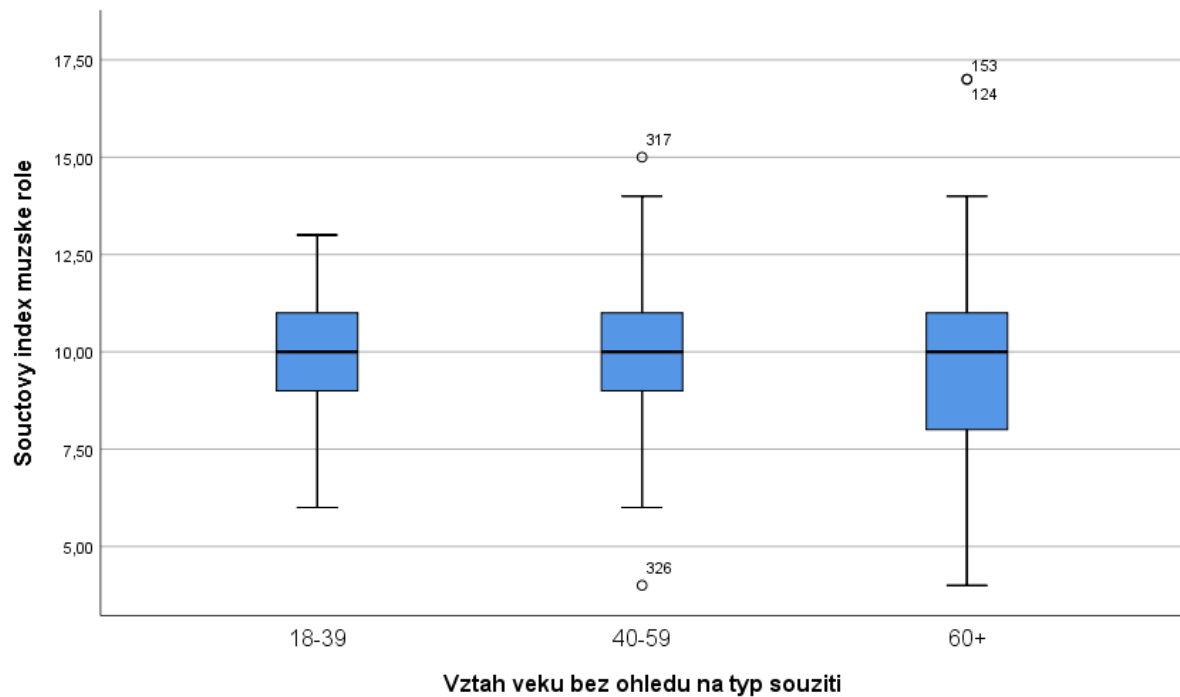
Zdroj: CVVM únor 2020 (N=616)

U druhého indexu vyšel Leveneho test o shodě rozptylů také nižší než α (5 %), takže se nejedná o shodné rozptyly. Je tak nutné spočítat orientační kritérium. To vyšlo 1,41, tedy nižší než 2 (3) a lze tak ANOVU použít. Jako Post-Hoc test je však nutné použít Games-Howellův test pro neshodné rozptyly. Velikost účinku vyšla velmi nízká (0,005). Věk tak pouze z necelého procenta vysvětluje názory na spíše mužské role. Navíc u ANOVY vyšla signifikance vyšší než α (5 %), tudíž nelze zamítnout nulovou hypotézu, že průměry ve všech skupinách jsou totožné a mezi skupinami tedy není rozdíl. U Games-Howellova Post-Hoc testu je vidět, že signifikantní rozdíl není mezi žádnou dvojicí skupin a také každý interval spolehlivosti obsahuje nulu. Rozdíl mezi skupinami tak opravdu není.

To je patrné i z Grafu 8. Závislost věkových kategorií a názorech na převážně mužské role je opět znázorněna pomocí boxplotu. Rozdíly mezi věkovými skupinami opravdu nejsou výrazně patrné. Nejmenší rozptyl odpovědí má nejmladší věková kategorie (lidé 18-39), jejíž minimum je 6 a maximum 13. Největší rozptyl mají naopak lidé v kategorii 60+. Minimum je 4 a maximum 17. Všechny věkové kategorie tedy zastávají názor, že by mužské role měl zastávat spíše muž. Avšak názory všech věkových kategorií se také blíží rovnému rozdělení. Polovina lidí ve věku 18-39 a lidí ve věku 40-59 odpověděla v rozmezí hodnot 9 až 13 a polovina osob ve věku 60 a víc odpověděla v rozmezí hodnot 9 až 11. Lidé ve věku 60 a víc tak sice o něco častěji zastávají názory, že by se vzdělávat, finančně zajišťovat domácnost, dělat

kariéru a provádět opravy v domácnosti měli muži. Avšak tento rozdíl je nesignifikantní. Z hlediska mužských rolí tak zamítám hypotézu číslo pět. Starší lidé tak nezastávají tradičnější názory na mužské role než lidé mladší.

Graf 8: Závislost věkových kategorií na názorech na převážně mužské role

Zdroj: CVVM únor 2020 (N=616)

5. Závěr a diskuse

V této bakalářské práci jsem se věnovala rozdílům v názorech na rodinu mezi osobami v manželství a v nesezdaném soužití. Přesněji jsem se věnovala rozdílům v názorech sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině. Nejprve jsem provedla rešerši vhodné literatury. Rozebrala jsem rodinu, její současnou podobu a změnu v jejích funkcích. Dále jsem popsala proces individualizace a druhý demografický přechod. Rozebrala jsem také manželství a kohabitance a jejich rozšířenost. V další části jsem se věnovala popisu rolí. Nejprve jsem nastínila situace ohledně dělby rolí v rodině a problematiku genderu. Poté jsem popsala kontext České republiky ohledně rozdělení a postojů k rozdělení rolí. Dále jsem zmínila dvoukariérové rodiny a popsala vývoj názorů na roli muže a ženy v rodině od devadesátých let minulého století. Tato teoretická část sloužila jako východisko pro praktickou část, která byla zaměřena na sekundární analýzu dat. V praktické části jsem nejprve zopakovala cíl práce a stanovené hypotézy. Dále jsem krátce zmínila projekt Naše společnost od CVVM a popsala použité datové soubory z výzkumu Naše společnost od CVVM z prosince roku 2013 a z února roku 2020. Poté jsem nastínila metodologii a dále už následovala samotná sekundární analýza dat a její interpretace.

Konkrétně jsem zjišťovala, jak se liší názory sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině. Aby se jednalo o aktuální analýzu, použila jsem datový soubor z roku 2020. Dále jsem zjišťovala, jak se změnily názory sezdaných a nesezdaných osob na roli muže a ženy v rodině mezi lety 2013 a 2020. Jelikož část zaměřená na rešerši literatury končila rokem 2013, bylo vhodné navázat analýzou obecného posunu názorů na roli muže a ženy v rodině právě rokem 2013 a srovnat tento rok s rokem 2020. Přesněji se jednalo o činnosti, které jsou považovány za převážně mužské a převážně ženské. Šlo tak o proměnné, kdo má v rodině nakupovat, pečovat o děti, vzdělávat se, finančně zajišťovat domácnost, vařit, uklízet, dělat kariéru a provádět opravy v domácnosti. Proměnné, kdo má v rodině nakupovat, pečovat o děti, vařit a uklízet, byly označeny jako činnosti ženské. Naopak jako mužské činnosti byly označeny proměnné, kdo se má vzdělávat, finančně zajišťovat domácnost, dělat kariéru a provádět opravy v domácnosti. Nejdříve byl zjišťován všeobecný posun v názorech na tyto role mezi lety 2013 a 2020. Poté jsem sledovala i rozdíly a shody na tyto otázky mezi skupinami lidí z hlediska pohlaví, typu soužití s pohlavím a věku na datovém souboru z roku 2020.

Analýza ukázala, že z hlediska názorů sezdaných a kohabituujících dospělých osob na mužské role došlo mezi lety 2013 a 2020 k posunu k liberálnějším postojům. Více sezdaných a nesezdaných dospělých osob tak považuje mužské role spíše jako role, které by měli

vykonávat oba partneři. Avšak při analýze datového souboru z roku 2020 nebyl prokázán vztah mezi názory na mužské role a pohlavím, věkem a typem soužití z hlediska pohlaví. Z hlediska názorů na mužské role se tak potvrdila jen hypotéza číslo dva. Tedy že mezi lety 2013 a 2020 došlo k dalšímu posunu k liberálnějším názorům na mužské role v rodině. Tento posun je však spíše mírný a je v souladu s rešerší literatury. Pokračuje zde tedy trend v liberalizaci názorů v průběhu let. A je zde také patrný vliv individualismu. Přičemž vliv na posun k liberálnějším názorům by mohlo mít i rozšíření dvoukariérových rodin, které podle Maříkové a Čermákové (2000) mají rovnější rozdělení rolí oproti ostatním typům rodin. Oproti tomu ostatní hypotézy lze zamítnout. Muži nezastávají tradičnější názory na mužské role v rodině než ženy. Nesezdané ženy nezastávají signifikantně méně tradiční postoje na mužské role než vdané ženy. Muži v manželství nezastávají signifikantně tradičnější postoje na mužské role než kohabituující muži. A velmi zajímavé bylo zjištění, že starší respondenti nemají signifikantně více tradiční postoje na mužské role než respondenti mladší. Tato zjištění jsou tak protichůdná ke studiím, které byly popsány ve druhé kapitole této práce. Tyto výsledky mohou být dány tím, že už tak všechny skupiny zastávají značně liberální postoje, a proto mezi nimi není skoro žádný rozdíl. Vzdělávat se, finančně zajišťovat domácnost, dělat kariéru a provádět opravy v domácnosti lze tak považovat za činnosti, které by měli vykonávat spíše oba partneři než pouze jeden z nich, tedy muž.

Překvapivé bylo, že z hlediska názorů sezdaných a kohabituujících dospělých osob na převážně ženské role nedošlo mezi lety 2013 a 2020 k posunu k liberálnějším postojům. Avšak z hlediska jednostranné hypotézy o shodnosti průměrů k posunu došlo. Už však z Grafu 1 nebyla žádná změna patrná. Hypotézu číslo dva tak lze zamítnout. Z hlediska názorů na ženské role posun k obecně liberálnějším názorům nepokračoval. To může být způsobenou relativně krátkou dobou mezi provedenými výzkumy. Během sedmi let nemuselo dojít k výraznějšímu posunu v názorech a hodnotách. Další hypotézy, které se týkaly pohlaví, typu soužití s pohlavím a věku se však z hlediska názorů na převážně ženské role potvrdily a jsou v souladu s rešerší literatury. Muži bez hledu na typ soužití zastávali tradičnější postoje na ženské role než ženy bez ohledu na typ soužití. To je v souladu se zjištěními Chaloupkové a Šalamounové (2004) a Haškové (2004). Tradičnější názory mužů můžou být způsobeny tím, že ženy prošly v průběhu let daleko větší změnou než muži. U žen došlo k největšímu posunu jak z hlediska rolí, tak i v jejich možnostech. Ženy mají zkušenost nejen s péčí o domácnost a děti, ale i s placenou prací. Prošly také výraznou emancipací, a i zde je patrný výrazný vliv individualizace. A proto chtějí právě ženy rovnější rozdělení ženských rolí. Oproti tomu muži podobně výraznou změnou neprošli, a tudíž zastávají tradičnější názory. Proto také ženy

zastávají liberálnější postoje na roli žen. Starší sezdané a kohabituující osoby mají také více tradiční postoje na ženské role než osoby mladší. To je rovněž velmi zajímavé zjištění. Může to být způsobeno tím, že lidé ve věku 60 a více žili v době komunismu, kdy byla sice podpora zaměstnanosti žen, avšak role v rodině byly rozděleny tradičně. Tyto osoby tak mají tradiční dělbu v sobě zakořeněnou a je pro ně těžší od ní upustit. Přičemž na liberálnější názory mladších osob má značný vliv také proces individualizace, kdy se upouští od tradiční dělby rolí, a naopak se rozšiřují alternativní formy. Velmi zajímavá byla analýza názorů na ženské role z hlediska typu soužití a pohlaví. Ukázalo se, že je v datech signifikantní rozdíl, avšak rozdíly mezi jednotlivými skupinami už signifikantní nebyly. Patrné byly malé rozdíly v krajních hodnotách. To také bylo v souladu se zjištěními Hamplové (2015), která právě upozorňovala na výrazné rozdíly v krajních hodnotách. Tedy že určité činnosti má vykonávat pouze muž, anebo pouze žena. V této analýze byly spíše patrné rozdíly z hlediska pohlaví, které se ostatně už při samotné analýze vztahu pohlaví a názorů na ženské role ukázaly být signifikantní. Nepatrné rozdíly z hlediska typu soužití jsou také v souladu s rešerší literatury, která přinesla zjištění, že obecné rozdíly v názorech sezdaných a kohabituujících osob jsou nepatrné. Nižší míra institucionalizace nesezdaných soužití se zde tedy příliš neprojevila. A ačkoli tedy kohabitace umožňují svobodu a důraz na hodnoty a potřeby individua, liberálnější postoje k ženským rolím nejsou u nesezdaných osob vůči osobám sezdaným patrné.

Výhodou této práce je samotný fakt, že se jedná o sekundární analýzu. Díky tomu byla použita již existující data na zkoumání něčeho nového. Z této analýzy vyplynulo také několik limitů práce. Následujícími limity by se mohly inspirovat další výzkumy a analýzy. Pro další výzkum by bylo zajímavé názory na roli muže a ženy v rodině porovnat ještě z hlediska homosexuálních typů partnerství. V datových souborech tato partnerství nebyla zjišťována. V tomto případě by se názory mohly více lišit. Pro další výzkum by také bylo vhodné do analýzy zahrnout i vliv vzdělání, protože z přehledu literatury vyplynulo, že vliv vzdělání je značný. A pro lepší znázornění toho, co má na názory na roli muže a ženy v rodině větší vliv, by bylo vhodné pro další výzkum použít vícerozměrnou analýzu. Například lineární regresi.

Názory na roli muže a ženy jsou značně subjektivní a individuální. Proto se v každé analýze objevily vychýlené body. Přičemž názory ještě nemusí odpovídat reálnému rozdělení role muže a ženy v rodině. Bylo by zajímavé více zmapovat subjektivní mechanismy, které ovlivňují názory na roli muže a ženy v rodině. Výzkum by se dále mohl zabývat tím, jak se názory na roli muže a ženy v rodině mění při změně typu soužití. K tomu by byla ideální longitudinální data. Bylo by jistě velmi přínosné zmapovat nějaký posun v názorech při změně typu soužití. Zajímavé by také mohlo být, jestli existují názorové rozdíly mezi oběma partnery.

Každý člověk má své názory, hodnoty a přesvědčení a při vstupu do partnerství se musí každý nějak vzájemně přizpůsobit, aby byli partneři schopni spolu vyjít. Dalším námětem by mohlo být, jestli se názory na roli muže a ženy v rodině nějak změnilы během pandemie COVID-19, kdy oba partneři trávili výrazně více času spolu doma a mohli se na rolích muže a ženy více podílet.

6. Zdroje

- Aassve, A., Fuochi, G., & Mencarini, L. (2014). Desperate housework: Relative resources, time Availability, economic dependency, and gender ideology across Europe. *Journal of Family Issues*, 35(8), 1000–1022. <https://doi.org/10.1177/0192513X14522248>
- Bierzová, J. (2006). Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině. In Křížková, A. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita* (s. 73-86). Sociologický ústav AV ČR.
- Bird, K. (2016). More Alike Than We Think? Frames and Practice of Social Work with Families in the UK and Germany. *Sociální práce - Sociálna práca / Czech and Slovak Social Work*, 16(4), 79–95. <https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2020/11/2016-4.pdf>
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. (n.d.). *Kdo jsme*. <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/cvvm/kdo-jsme>
- CVVM. (2020, únor). Postoje českých občanů k partnerství, manželství a rodičovství. Převzato z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5175/f9/ov200325.pdf
- Čermáková, M. (2018). *Gender*. Sociologická encyklopedie. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Gender>
- ČSÚ. (2014). *Nesezdaná soužití – 2011* [online]. Praha: Český statistický úřad, [cit. 2022-02-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541791/170227-14.pdf/27ebcd5e-95ba-4ef4-8c65-c2a9bc58f9d8?version=1.0>
- De Singly, F. (1999). *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.
- Dudová, R. (2008). *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- Dunovský, J. (1986). *Dítě a poruchy rodiny*. Praha, Avicenum.
- Dušek, L., Pavlík, T., Jarkovský, J., & Koptíková, J. (2011). Analýza dat v neurologii XXIX. - Spolehlivost (reliabilita) klinických testů. *Cesk Slov Neurol N* 74/107(5), 594-599. <https://www.csnn.eu/casopisy/ceska-slovenska-neurologie/2011-5-1/analyza-dat-v-neurologii-xxix-spolehlivost-reliabilita-klinicky-testu-36060>
- Fučík, P. (2016). Genderové aspekty rozvodovosti. Co může studium rozvodu nabídnout teoreticky zaměřené sociologii rodiny? *Czech Sociological Review*, 52(4): 557–580. <https://doi.org/10.13060/00380288.2016.52.4.272>
- Fučík, P., Chromková Manea, B. E., & Rabušic, L. (2019). K problému deinstitucionalizace manželství. In Rabušic, L., Kusá, Z. Chromková Manea, B. E., & Strapcová, K. *Odděleně spolu? : Česko a Slovensko optikou vývoje hodnot po roce 1991* (s. 33-60). Bratislava: Slovart.

- Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Argo.
- Greenstein, T. N. (1996). Husbands' Participation in Domestic Labor: Interactive Effects of Wives' and Husbands' Gender Ideologies. *Journal of Marriage and the Family*, 58(3), 585–595. <https://doi.org/10.2307/353719>
- Hamplová, D. (2014). Sociologie rodiny. In Šubrt, J., *Soudobá sociologie VI Oblasti a specializace* (s. 9-20). Karolinum.
- Hamplová, D. (2015). Nesezdané soužití – společné bydlení bez společné peněženky? *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 51(2), 261-278. <https://doi.org/10.13060/00380288.2015.51.2.161>
- Hašková, H. (2004). Mění se názory na role mužů a žen v české společnosti na přelomu tisíciletí. In Darulová, J., & Košťalová, K. (eds.), *Sféry ženy: Sociológia, etnológia, história* (s. 158-168). Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Hašková, H. (2005). Pracující matky a genderové role ve výsledcích mezinárodního longitudinálního výzkumu. *Gender a výzkum / Gender and Research*, 6(1), 22-27. <https://www.gendersonline.cz/pdfs/gav/2005/01/07.pdf>
- Hašková, H. (2006). Reprodukční plány a realita rané péče o děti. In Křížková, A. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita* (s. 51-72). Sociologický ústav AV ČR.
- Hašková, H. (2007). Doma, v jeslích, nebo ve školce? *Gender a výzkum / Gender and Research*, 8(2), 15-26. <https://www.gendersonline.cz/pdfs/gav/2007/02/03.pdf>
- Höhne, S. (2017). Změny v čerpání rodičovského příspěvku v demografických souvislostech. *Demografie*, 59(1), 5-22. <https://www.czso.cz/documents/10180/46203820/H%C3%B6hne.pdf/53e76ce6-1bc9-4935-9624-8d71be3ce8d1?version=1.0>
- Höhne, S., Kuchařová V., Svobodová, K., Šťastná, A., & Žáčková, L. (2010). Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus. Praha: VÚPSV.
- Chaloupková, J. (2010). Je manželství přežitkem? A pro koho? In Maříková, H., Kostecký, T., Lebeda, T., & Škodová, M. (eds.), *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe* (s. 367-385). Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Chaloupková, J. (2005). Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 41(1), 57–78. <https://doi.org/10.13060/00380288.2005.41.1.04>

- Chaloupková, J., & Šalamounová, P. (2004). *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Sociologický ústav Akademie věd České republiky. <https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/2004-7.pdf>
- Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 848–861. <https://doi.org/10.1111/j.0022-2445.2004.00058.x>
- Chromková Manea, B., & Rabušic, L. (2012). Postoje, hodnoty a demografické chování v České a Slovenské republice v období transformace (1991-2008). *Data a výzkum – SDA info*, 6(1), 27-50. http://dav.soc.cas.cz/uploads/a34cf055e500cdb8f6989bcebb11780c066ac0b4_DaV12_1_p27_49.pdf
- Jandourek, J. (2001). *Sociologický slovník*. Portál.
- Jansen, M., & Liefbroer, A. C. (2006). Couples' Attitudes, Childbirth, and the Division of Labor. *Journal of Family Issues*, 27(11), 1487–1511. <https://doi.org/10.1177/0192513X06291038>
- Klímová Chaloupková, J. (2018). Rozdělení domácí práce a hodnocení jeho spravedlnosti v České republice: existují rozdíly mezi manželskými a nesezdanými páry? *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 54(4), 593-624. <https://doi.org/10.13060/00380288.2018.54.4.415>
- Kraus, B. (2013). Rodina v procesech transformace společnosti. *Kontakt*, 15(4), 422–430. <https://doi.org/10.32725/kont.2013.050>
- Krebs, V. (2002). *Sociální Politika*. Praha: Codex Bohemia.
- Kreidl, M. (2010). Dochází v ČR ke konvergenci hodnotového profilu lidí žijících v manželství a nesezdaném soužití? *Sociální Studia / Social Studies*, 7(4), 85–100. <https://doi.org/10.5817/soc2010-4-85>
- Kreidl, M., & Žilinčíková, Z. (2021). How does Cohabitation Change People's Attitudes toward Family Dissolution? *European Sociological Review*, 37(4), 541–554. <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa073>
- Křest'ánová, J. (2020). Trends in Marriage and Divorce Rate in the Past 30 Years (1989-2019). *Demografie*, 62(4), 253-267. https://www.czso.cz/documents/10180/123310414/13005320q4_253-267.pdf/5b6af2e3-fd21-4da1-bb9c-07fd130a13f4?version=1.1
- Kuchařová, V. (2019). *Česká rodina na počátku 21. století*. Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, v.v.i.
- Kramer, Ch. H. (1980). *Becoming a Family Therapist*. Amsterdam University Press.

- Lauer, S., & Yodanis, C. (2010). The Deinstitutionalization of Marriage Revisited: A New Institutional Approach to Marriage. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 58–72. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00039.x>
- Lesthaeghe, R., & Surkyn, J. (1988). Cultural Dynamics and Economic Theories of Fertility Change. *Population and Development Review*, 14(1), 1–45. <https://doi.org/10.2307/1972499>
- Librová, M. (2010). Individualizace v environmentální perspektivě: sociologické rámování mění pohled a plodí otázky. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 46(1), 125–152. <https://doi.org/10.13060/00380288.2010.46.1.05>
- Mareš, P., & Rabušic, L. (2015). Explorační faktorová analýz. In Mareš, P., Rabušic, L., & Soukup, P. (2015). *Analýza sociálněvědních dat (nejen) v SPSS* (s. 375-400). Brno: Masarykova univerzita.
- Maříková, H., & Čermáková, M. (2000). *Proměny současné české rodiny: (rodina-gender-stratifikace)*. Sociologické nakladatelství (SLON).
- Maříková, H., & Vohlídalová, M. (2007). *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci*. Sociologický ústav AV ČR.
- Morávková, H., & Kreidl, M. (2017). Partnerské dráhy prvorodiček bez koresidenčního partnera. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 53(4), 565–591. <https://doi.org/10.13060/00380288.2017.53.4.358>
- Možný, I. (1990). *Moderní rodina*. Blok.
- Možný, I. (2002). *Sociologie rodiny*. Sociologické nakladatelství.
- Možný, I. (2006). *Rodina a společnost*. Sociologické nakladatelství.
- MPSV (2021, 1. července). *Vybrané statistické údaje*. <https://www.mpsv.cz/web/cz/vybrane-statisticke-udaje>
- Nešporová, O. (2006a). Životní styl rodin s otci na rodičovské dovolené. *Gender a výzkum / Gender and Research*, 7(1), 32-36. <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2006/01/07.pdf>
- Nešporová, O. (2006b). Postoje k rodině, manželství a rodičovství. In Nešpor, Z. R., & Večerník, J. (Eds.), *Socioekonomické hodnoty, politiky a instituce v období vstupu České republiky do Evropské unie* (s. 215–228). Sociologický ústav AV ČR. https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/238_ss_06_01_14.pdf
- Oakley, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Portál.
- Pfeiferová, Š. (2009). Nemožné soužití aneb Proč se rodiče rozcházejí. Pohled matek samoživitelek. *Sociální Studia / Social Studies*, 6(4), 93–111. <https://doi.org/10.5817/soc2009-4-93>

Polesná, H. (2014). Hodnotové orientace české populace z pohledu druhého demografického přechodu. In: RELIK 2014. *Reprodukce lidského kapitálu – vzájemné vazby a souvislosti*. Praha: VŠE.

Rychtaříková, J. (2002). Minulá a současná diferenciacie reprodukce v Evropě. In Mansfeldová, Z., & Tuček, M. (ed.), *Současná česká společnost* (s. 107-126). Praha: SOU AV ČR.

Saxonberg, S. (2013). From Defamilialization to Degenderization: Toward a New Welfare Typology. *Social Policy and Administration*, 47(1), 26-49. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9515.2012.00836.x>.

Sirovátka, T., & Bartáková, H. (2008). Harmonizace rodiny v zaměstnání v České republice a role sociální politiky. In Sirovátka, T., & Hora, O. (eds.). *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti* (s. 63-96). Boskovice: František Šalé – Albert.

Sullerotová, E. (1998). Krize rodiny. Praha: Karolinum.

Šetinová, M., & Klímová Chaloupková, J. (2019). Role kognitivních schopností ve výběrovém párování: partnerské preference mladých lidí. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 55(2), 161-188. <https://doi.org/10.13060/00380288.2019.55.2.457>

Šťastná, A., & Palonciová, J. (2011). První partnerská soužití českých žen a mužů a rostoucí význam kohabitací. *Gender a výzkum / Gender and Research*, 12(2), 16-20. <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2011/02/02.pdf>

van de Kaa, D. J. (1994). The second demographic transition revisited: Theories and expectations. In Beets, G., Van den Brekel, J. C., Dooghe, G., Cliquet, R. L., & de Jong Gierveld, J. *Population and family in the Low Countries 1993: Late fertility and other current issues*, (s. 81–126). Lisse, Berwyn, PA: Swets & Zeitlinger.

Vysloužilová, A., & Navrátil, P. (2019). Individualizace v sociální práci s rodinou – obviňování obětí. *Sociální práce – Sociálna práca / Czech and Slovak Social Work*, 19(6), 142-157. https://socialniprace.cz/wp-content/uploads/2021/12/SP6-2019_web.pdf

Zdroje dat

Sociologický ústav (Akademie věd ČR), Centrum pro výzkum veřejného mínění (2014). Naše společnost 2013 – prosinec (V1312; verze 1.0.) [datový soubor] [online]. Praha: Český sociálněvědní datový archiv. Doi: 10.14473/V1312

Sociologický ústav (Akademie věd ČR), Centrum pro výzkum veřejného mínění (2020). Naše společnost 2020 – únor (V2002; verze 1.0.) [datový soubor] [online]. Praha: Český sociálněvědní datový archiv. Doi: 10.14473/V2002